

Hind 20 mrk.

EESTI LAULJATE LIIDU

MUUSIKALEHT

IV AASTAKÄIK

NR. 8/9 — 1927

Professor A. TOPMAN

Lauljate Liidu esimees.

Toimetuse poolt.

Eesti Lauljate Liidu muusikaleht ilmub nõukogu otsuse põhjal selle numbriga alates uuel kolleegiaalsel toimetusel. See üksi juba näitab, et muusikalehe tegevusala on tahetud laiendada, mitmekesisemaks teha. Toimetus teab väga hästi, et tal see ainult siis korda läheb, kui ta omale juure võib veel uusi kaastöölisi. Kuid uue toimetuse loomine seekord uuel kolleegiaalsel alusel ei ole kaugeltki mitte üksi kaastööliste arvu küsimus, vaid on ka põhimõttelikku laadi. Eesti Lauljate Liidu muusikaleht, kui ainuke Eesti muusikaajakiri ei või piirduda ainult lauljate liitu ja tema liikmeid huvitavate küsimustega, vaid ta tahab vastupeegeldada Eesti muusikaelu üldse, samuti lugejaid ka välismaa muusikaelust lühidalt informeerida. Lauljate Liit ei ole ka varem mitte tahtnud mõni ühekülgne, kitsate piiridega organisatsioon olla.

Seadides omale sihiks võimalikult kõiki lauljaid ühise organisatsiooni ümber koguda, on Liit ühiseid, suuri sihte leidnud, kus meie kõik, vaatamata kas liidus või mitte, kaasa läheme ja kokku tuleme. Kõige pealt olgu nimetatud eelolev üldlaulupidu: sellest osavõtma on kutsutud kõik Eesti koorid; ja osavõtma tulevad Eesti koorid nii liidust kui väljaspool liitu. Laulupeo eeskavas on aset leidnud nii vanemad kui ka meie kõige nooremad heliloojad, üksipuha kas liidu lähedal seisjad või mitte. Samuti ei ole küsitud laulupidu üldjuhtide valimise juures kas nad liitu kuuluvad või mitte. Ja on ikka vastu- ja kaasatuldud teadmises, et siin üheskoos väljas oleme ühise asja eest.

Üheskoos tahame siis kirjutada, üheskoos toimetada muusikalehte, andes temas kui ainukeses Eesti muusikalehes hää meelega ruumi igasugustele helikunstisise üldse ja eriti Eesti muusika-elusse puutuvatele küsimustele, käsitades eestkätt ikkagi Eesti laulu huvipiirkonda kuuluvaid küsimusi.

Teadmises, et meil Eestis inimesi leidub, kellel muusikas midagi ütelda, ja kes ütelda võivad, loodab toimetus ka väljaspool toimetust seisvate Eesti muusikategelaste kui ka muusikaharrastajate poolt elavat osavõttu ja toetust.

Muusikalehe toimetus.

Laulupidu läheneb. — Olgem valmis.

Juhan Aavik.

Minevases „Muusikalehe“ numbris puudutasime eeloleva laulupeo ettekannete kõrge tasapinna tarvidust ja rääkisime neist kohustest, mida selle saavutamiseks iga laulupeo tegelane enese peale peab võtma. Nüüd, kus koorid peale suvehpuhkuse jälle uue hooga tegevusesse asuvad, tahaksime seda eriti veel kord meele tuletada. Tagugem rauda, kui see on palav.

Lauljaskond on suvel vahet pidanud ja väljapuhanud. Nüüd tulevad lauljad jälle kokku harjutusteks — on värsked, on rõõmsad ning asuvad innu ja armastusega töö juure — laulupeo eeskava harjutamisele, et oma ringkonna üldproovil, mis iseenesest kujunevad juba suurteks elevusmomentideks, oma oskusi kontroleerida, oma võimisi näidata. Suur osa tööd on juba mineval aastal tehtud ning nüüd tuleb jõudu katsuda üksikute raskemate laulude kallal, mis veel õppimata ja ühtlasi asuda kogu eeskava kordamisele ning viimistlemisele. Olgu sel puhul südamlikult tervitatud kogu lauljaskond. Lauljate Liit ühes „Muusikalehega“ teeb seda suurima osavõtu ja tunnustusega, soovides jõudu, püsivust ja edu selles vastutusrikkas, suures, ilusas töös.

Kui nüüd kogu lauljaskond laulupeo ettevalmistamisel tööd tehes nii suurt ohvrit peab tooma, siis on küll selge ja vääramata tõde, et see töö peab olema täiuslik ning seda tuleb teha lõpuni. Meie laul ja mäng peab kõlama laulupeol hingelise andumusega, võimsalt ja sütitavalt, nii et see meid endid vaimustab ja kuulajaid kaasa kisub. Teisiti ei või see olla, sest on ju meie ühise laulu kõrge tasapind ja edu ning selle vaimlis-hingelised saavutused ainukeseks tasuks meie suure töö eest. See on ühtlasi aga ka suur tasu, sest kui meie hetkeks suudame unustada maise elu mured ja tõusta ilusamate elamuste valda, tõstes enesega kaasa kogu laulupeo kuulajaskonda, mis kokku moodustab ju kogu Eesti parema osa, siis avaneb selles kogu rahvale võimalus ammutada hingelist jõudu, mis meid tiivustab ja kogu me tööd ja ettevõtted täidab uue, värskel, elulise rütmiga, uue vaimuga, uue eduga. Meie saame puhtamaks ja paremaks, meie elu läheb ilusamaks ja me lootused ning paleused hakkavad rutem teostuma.

See on ometi suur tasu meile — laulupeo tegelastele, see on ühtlasi suur võit kogu Eestile. Sellepärast m a k s a b tööd teha, sellepärast m a k s a b väeva näha ja sellepärast p e a b k i

tööd tegema — lõpulikult ja täielikult. Poolikut töö ei või juba sellepärast olla, et siis saame ülalöeldud ilusate saavutuste asemel ainult vastupidiseid tagajärgi. Ka poolik töö nõuab küllalt vaeva, kuid see ei anna mingit rahuldust. Ainult vastupidi — pettumus, tuju langus ja halb meeleolu täidavad siis meie hinge — ja sarnased asjad on laulupeo mõttele — üldse meie paleuslikele ilmavaatele surmaks. Kes tahaks Eesti lauljaskonnas sarnases asjas süüdi olla? Et seda ära hoida, peab iga laulupeo tegelane end aegsasti varustama iseteadvusega, rahvuslise au- ja lugupidamise tundega. Laulupidu — see on müsteerium — püha teenistus meie rahvuslikele ühistundele, rahvuskultuurilistele paleustele, hingelistele uuestsünnile. See on püha lahing meie vaimlise tervenemise ja tõusu eest, mida me võitma peame. Sellepärast mingem sinna täis tahtejõudu ja teadvust, mida laulupidu meilt nõuab ja mida kohustatud oleme andma. Ärgem kahelgem, ärgem laskugem ükskõiksuse unne, ärgem olegm passiivsed, vaid tahtkem, lootkem, uskugem ja püüdkem.

Kindlasti on laulupeo kunstiline edu siis kindlustatud, kui iga laulupeo tegelane ütleb umbes nii: „Mina tahan, et laulupidu — eriti selle eeskäva hästi õnnestuks, sellepärast püüan ma selleks teha kõik, mis minu, kui laulupeo tegelase arvele tuleb ja nimelt:

- 1) Käin korralikult oma koori harjutustel,
- 2) võtan osa oma ringkonna eelproovidest,
- 3) olen neil juhtumistel vaimustusega asja juures ja katsun selles mõjuda ka oma kaaslaste peale,
- 4) loodan ainult enese peale — see tähendab — püüan oma osa nii omada, et võin seda täita iseseisvalt, ilma teiste abita,
- 5) teen täpsusega kaasa kõik peaproovid ja võimalikult loobun igasugusest energia kulutusest sel puhul, hoides oma täit jõudu ja häält peaproovideks ja ettekanneteks, tegutsedes neis suurema püsivuse, tahtejõu ja andumusega.

Mina tahan kõiki neid asju kindlasti ja vankumata täita, sest ma tean, et need on tingimata vajalised eeldused laulupeo kunstilise külje edukaks kordaminekuks.“

Armsad laulupeo tegelased! Teie tahate kindlasti olla väärilised suurele laulupeo mõttele, teie tahate kindlasti kaasa aidata kõige paremale ettekandele, sellepärast ei loobu teiest ükski nende mõtete omaksõtmisest, nende lubaduste täitmisest. Selleks õnn kaasa! Olge tervitatud uue hooaja algul! Jõudu, head tuju ja edu eelolevaks suureks, ilusaks tööks!

Helilooja Mart Saar.

Tema 45. a. hällipäevaks 28. sept. 1927. a.

T. Vettik.

Mart Saar, kui helilooja, on suur, omapärane talent. Tema on võtnud oma loomingu aluseks rikkaliku inspiratsiooni allika, meie rahvusliku helikunsti ürgkuju — meie rahvaviisi. Mart Saar on meie esimene ning suurem rahvusliku muusikavoolu rajaja, rahvusmuusika stiili alusepanija, selle teadlik ning järjekindel arendaja ning esivõitleja. Nii on Mart Saarel meie muusika arenemisloos eriline koht. Meie võime teda õigusega nimetada meie rahvusliku muusika stiiliisaks.

Mart Saar.

Selles suunas töötades on tema kõige õnnelikum ning produktiivsem olnud. Tema töödes leiame kõige rohkem rahvusmuusika omadusi: etnograafilisi, meloodilisi, rütmilisi ja teemaatilisi sugemeid; seal juures on harmoonia väga omapärane, kus kuuldavale tulevad huvitavad, iseäralised, julged, meie rahvuse helikunstile sobivamad kõlaviisid.

See omapärane, julge harmoonia tema kompositsioonides on kasvanud välja meie rahvaviiside omapärastest meloodilistest intervallidest, kus Saar sagedasti on kõrvale heitnud üldsed teooria seadused ning loonud uusi võtteid, uusi kombinatsioone harmoonia alal, mis sobivad ainult meie rahvaviisidele ning algupärastele, rahvaviisi põhjal loodud helitöödele. Nii leiame, et ka tema originaal-kompositsioonides kumagi ei

puudu rahvamuusika sugemed ning harmoonia on alati värsked, omapärane ning tabav. Tema muusikas on alati midagi uut, jõulist-värsket ning huvitavat-omapärast nii harmoonias kui meloodikas — ja tihti on tema originaal-viise raske eraldada rahvaviisidest; nii on nad läbiimbunud rahvaviisi elementidest. („Meie tamm läeb tantsimaie“ ja palju muid.).

Mart Saar oli varem moodsa muusika pooldaja ning tal on varemast ajast rida impressionistliku ilmega kompositsioone. Siis ei jõudnud publik jälgida tema peent meeleolumuusikat, milles oli julgeid uudusi nii harmoonias kui teemaatikas. Ka tema etnograafilised tööd olid publikule kaua võõrad — ning Saart peeti andetuks tehtud komponistiks. Nüüd on aga tema muusika omale võitnud juba täie eluõiguse ning Saar on meie populaarsemaid ning lugupeetavamaid komponiste, mitte ainult meie kodumaal, vaid ka väljaspool kodumaa piire. Ta sammub nii aine valikus, kui ka selle käsitluses kindlates, selgetes kontuurides eesti omapärase muusika arenemise suunas — ja lühikese ajaga on ta loonud selles stiilis palju omapäraseid töid ja suurele hulgale meie rahvaviisidest annud huvitava kunstilise väljatötuse, neid koori- ning soolo lauludeks ümber luues nii homofooniliselt, kui polifooniliselt.

Meie Eesti kodumaine rahvaviis on saanud tema usuks ja tema altariks kodumaa, millele ta loob, millele ta kunstniku hing ilutseb, ja tema suureks kaitsjaks — Põhjavaim!

Tema lauludes hõõgub uhke põhjamaa luule. Meie rahvaviis, rahvalaul, rahvakombed ning muinaslugu — see on Saare pühamaa, ja sellest jutustab tema looming. Meie põhjamaa looduse ise on vajutanud tema kompositsioonidele oma märgi otsa ette.

Põhjamaa luule ei juubelda väliselt, ta tundub karmina, pealt näha külm, kuid seda rohkem on temas sisemist hõõgumist, sädelemist, tuld ning temperamenti. Saare laulud paistavad vast pealiskaudse tutvumemise järele kooridele raske-tena ning karmikõlalistena. Kuid see ongi just tüübiline omadus meie põhjaranniku loodusele, millesse süvenedes alles leiame väga palju omapära, soojust, tusedust, uhket ilu ning väärtusi, mis ületab tuhatkordselt õrna, hurmava ning väliselt juubeldava lõunamaise. Ja kas ei pea meie laulus elama Põhjavaim?! Mart Saare laule naudime ainult siis, kui oleme süvenenud neisse põhjalikult ning kui oleme kokkulaulu saavutanud viimase võimaluseni — seda nõuab iga tõsisem kunsttöö, ja kas põhjamaa mees teeb midagi pealiskaudselt — alles siis mõistame seda peent lüürikat, unistajat ja müstikut, kellena

suuremalt osalt esineb Saar, ainult siis tunneme seda hõõguvat koduluulet!

Ja meie, põhjamaa lapsed! Eks meile kõigile ju ole põhjamaa luule kõige lähem, kõige armsam! Kas ei pane see luule meie hingekeeli helisema kõige otsekohesemalt, kõige sügavamalt! Kas meie põu ei põksu kuulates: „Mets mühab ümberringi, ma seisatan lagedal ja mõtlen: küll armas on elu siin põhja taeva all.“ Nii lihtne on see viis, silmapilguks viibiv kvindis — ja siis polekski see laul, vaid unistus, mõte, vaid mingi seletamatu, mis meid kütkestab. Siis aga tunneme, kuis läbi sügava sinava süli käib kohin: see on suur Põhjavaim, kes laotub üle meie, kes meid ikka hoiab ja hellitab, kui ema omi lapsi. Ja kas meie vaimusilm ei seleta meie rahva musta minevikku, tema pikka, pimedat ööd, seda muistset põlve — murrepõlve, kui kuulame „Seitse sammeldanud sängi“? Need helid on selle halli aja hingepeegel, meisterlikult vormi valat — ja pisar tuleb silma!

Ei saa siin hakata loetlema kõiki tema töid. Selleks ei jätkuks ruumi. Tahaks vaid nimetada, missuguse peensusega ning piinliku hooli ning armastusega nad on läbi töötatud. Ka tema kõige raskemad koorilaulud on kergelt lauldavad, sest häälte juhtimine on läbiviidud nii ladusalt, et igas hääles on just kui oma, iseseisev, vabalt voolav viis. Tema lauludes ei leidu kusagil odavaid kohti, ei harmoonias, meloodias ega kontrapunktilises käsitluses. Kõik on ära kasutatud otstarbekohaselt ning andekalt — igal pool tundub meistri kätt. Tema laulud on kallimad pärlid meie kooriliteratuuris. Nad on kui kuldakangas hõbedase koega!

Mart Saare koorilaulud on juba laialt rahva seas tuttavad. Paremad laulukoorid isegi armastavad juba Saare laule ning oskavad hinnata nende suurt väärtust. See on olnud küll eestkätt koorijuhtide töövili, kes omi lauljaid on juhitanud nende varaaitade juure, neid õpetanud hindama ning armastama. Ka kontsertpublik on hindama hakanud tema laule, ning huvi nende vastu kasvab järjest.

Saare soololaule lauldakse aga hoopis vähem. Meie lauljad on harjunud võõraste viisidega, peaasjalikult vene, itaalia, saksa. Meie omapärane muusika on neile võõras. Meie lauljatest on vaid üksikud oma võimistega küüeninud M. Saare lauludeni.

Saare soololaulud nõuavad lauljailt põhjalikku süvenemist ning arusaamist, suurt muusikalist tõlgitsemist ning peent ettekannet. Saare laulude miljööne süvenemine on meie lauljatele raske ja neid peetakse vähe „tänuilkkudeks“. Ja tööpoolest:

nendega kerge vaevaga hiilgada ei saa! Tema soolauludes on huvitavad, äärmise võimaluseni ära kasutatud klaveri partiid, nad on väga iseloomulikult tabavad meloodiale ning tekstile ning lõpevad ikka mõju- ning meeoleurikkalt.

Mart Saare helitööde arv on suur, ulatab kaugelt üle poole tuhande, ning rikastub iga päevaga. 1921. aastal hävitas tuli palju tema töid — üle 200 numbri, mille hulgas oli üks klaveri kontsert, Eesti süit, muusika teooria ja harmoonia õpperaamatute käsikirjad ja p. m. Suurem osa tema kompositsioonidest on koori- ning soololaulud; vähem klaveri-, orel- ning orkestritööd. Ta on loonud ka ühe suurema helitöö, nim. muusika Oro näidendile „Kadunud printsess“, soolohäätele, kooridele, klaverile ning orelile.

Trükkis on ilmunud tema töödest: „Segakoorilaulud“ (1909), „Neliteistkümmend laulu segakoorile“, kahes vihus (1914), „Kümme koorilaulu“ (1920), „Lastekoorid“ (1921), „Seitse laulu nais- ehk lastekoorile“ (1923) ja mõned soololaulud. Peale selle on tema laule ilmunud mitmes segakogus.

Mart Saar on heliloojana rikastanud meie muusikat paljude suureväärtuslike teostega, mis on põhjapanevad tööd meie rahvuslikus muusikas. Tema majas peituvad suured vaimuvara salved. Tema helitööd on meie rahva suurim uhkus! (Kahju ainult, et suurem osa neist siamaale käsikirjades, ja et mingisugusi võimalusi ei leita nende kirjastamiseks. (Kultuurkapital?!) Usume, et Mart Saar on meie tulevatele põlvvedele samasuguse tähtsusega, kui norralastele Edv. Grieg! Ja tõepoolest! Juba ongi Saarele tekkinud järelkäijaid nooremate heliloojate ridades, kes tema loomingut imetledes on kiindunud rahvaviisidesse. Öne edasi! Sellases muusikas leiab meie rahvas kord jälle iseenda!

Sinu järelkäijad, sõbrad ning austajad suruvad härda imetluse ning heldund tånumeele tundel soojalt Su kätt ja soovivad, et saatus Sulle kord annaks soodsamaid töötamisi võimalusi, mis seniajani, paraku, hoopis viletsad. Küllap juba Sinu suur kaitsja — Põhjävaim — on endiselt heldus ise, ning annab Sulle ikka ja ikka uusi imetlusi, mida Sa omas suures meisterlikkuses võid valada muusikasse, kulda kangasta kudes, hõbedasta helgitelles!

Koorijuhid!

Levitage „Muusikalehte“ lauljate keskel, see aitab tõsta nende muusikakultuurilist tasapinda!

Tunnustagem oma vaimlisi tegelasi, austagem nende mälestusi.

(Mõtted Peeter Süda hausasamba piduliku avamise puhul.)

Juhan Aavik.

Tahame püsida rahvusena, tahame kasvada, kosuda ja täieneda rahvusena, iseseisva, vaba rahvana tahame edasi püüda, tõustes järjest kõrgemale astmele nii majanduslikes kui vaimlikes arenemises, olles vääriliseks üksuseks teiste rahvaste ja riikide peres.

Sarnane arenemise protsess on iga rahvuslise ja riiklise iseolemise põhitingimuseks. See on algtõde, mille järele reeglipäraselt on liikund kogu inimkonna pikk arenemise tee, nagu seda tõendab ajalugu. Kui see on maksev suure rahvaste ja riikide kohta, siis seda enam mõjutatud saab sellest ühe väikerahva olemasolu.

Nii siis — meie peame edasi püüdma, meie peame edasi saama, kui tahame püsida. Selleks on meile tarvis kõigepealt iseteadvust. Iseteadvus kasvab siis, kui rahvas loob vaimlisi väärtusi. Need väärtused on rahva vaimline rikkus. Kes rikas, see hoiab oma varandust, peab seda kalliks ning hoolitseb selle juurekasvu eest. Ja kui kogu rahvas omab sarnaseid väärtusi, mis kuuluvad ühiskonnale, siis on ka iga üksik rahva liige selle kaasomanik. See liidab kokku üksikud rahva liikmed, kasvatab nendes ühistunnet ja moodustab kogujõu, mis tugev oma teadliku tahtejõu ja sisemise tungiga. Siit tõuseb rahvuslik iseteadvus, mis omakorda annab tõuget luua järjest uusi vaimlisi väärtusi ja eriti sarnaseid, mis peegeldavad rahva tõulisi omadusi, ta teaduslikku mõttekäiku, ta hingelist tunnete ilma, ta raassilist omapära. Sarnased vaimlised saavutused moodustavad n. n. rahvuslise kultuuri, millele ühes majanduslise aluspõhjaga tugeneb kogu rahvusline olemasolu ja kandejõud. Siit ammutavad omale elumahlal kauged perspektiivid, mille poole rahvas hakkab püüdma, siin kujunevad rahvuslised paleused, siit võrsub rahvusline ideoloogia.

Need on suured ja tähtsad tegurid ühe rahva elus, kes tahab elada, edeneda, küpseks saada. Elada tahame ka meiegi, kasvada ja tugevamaks saada tahame ka meiegi. Sellepärast olgu me ülem püüd oma rahvuskultuuri harida ja arendada. Püüd-
kem kasvatada aluseid, mis on selle eelduseks.

Tähtsad eeldused on majandusline kandejõud ja rahvusline iseteadvus. Ilma ainelise jõuta pole üldse mõeldav ei mingi-

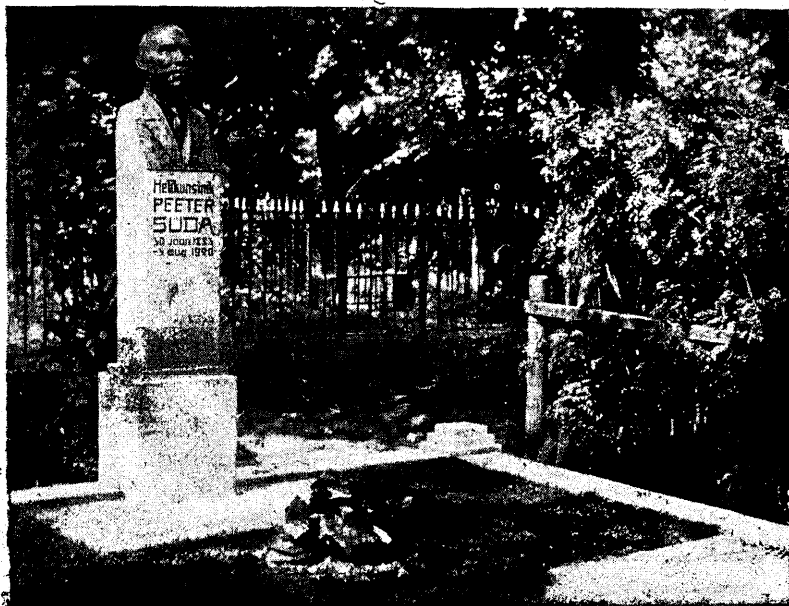
sugune kultuuriline arenemine. Ärgu saagu aga ainelise rikkuse ja vara kogumine meile eesmärgiks, vaid olgu see ainult abinõuks. Mitte selleks ei söö meie, et suu ja kõht võiks mõnuleda, vaid sööme selleks, et organism võiks jõudu ammutada oma eluliste ülesannete täitmiseks. Mitte selleks ei kogu meie ainelist vara, et enestele luua ainult füüsilise mõnutsemise võimalusi, kogume vaid selleks, et rahuldada kultuurilise inimese tarbeid, et ta saaks vaimliselt täieneda ja oma elu mõtet õigustada vaimliste väärtuste loomisega, mille läbi kogu inimkonna elu muutub täiuslisemaks, huvitavamaks, sügavamaks, kõrgemaks.

Rahvusline iseteadvus ja vaimustus tiivustab meid rahvuskultuuriliste varade loomisele. Kuid ärgu seisku see iseteadvus savistel jalgadel, ärgu põhjenegu vaimustus ainult kumisevatel sõnadel, mis on õõnsad fraasid ja pealiskaudne hoopimine. Iseteadvus olgu meil tõsine, soliidne ja puhas, täis sisu ja tuuma; rahvusline uhkus aus ning solidaarne, rahvusline vaimustus püha, täis armastust, rahvuslastele paleustele andumist ja hingelist tuld.

Peame teadma, et ainult tõsised väärtused meie iseteadvust kannavad, peame teadma, et ainult suured ja ilusad tegurid meie rahvuslist uhkust õigustavad, ainult sügavad, tõelised ja mõjuvad tunded meie vaimustust välja kutsuvad. Neid kalleid asju ei tohi mitte labastada ega odavaks teha.

Püüdkem soodustada rahvuslise kultuuri loomingut ja ärgem unustagem neid, kes sellel alal tegutsevad. Need on rahva paremad pojad, ta tähiste ülesseadjad ja eestvedajad — rahvuslise au ja uhkuse väljendajad. Sellepärast on üsna loomulik, et iseteadlik rahvas neid oma paremaid poegi austab ja armastab. See ei sünni mitte nende isikute pärast ega ole need avaldused neile isikliseks tarvitamiseks määratud, vaid omab sümboolse tähenduse. Tundmata sõduri haua juures väljendab rahvas oma tänu ja austust mitte sellele isikule, kes hauas puhkab, vaid rahvuslise kangelaslikkuse sümboolile. Samuti austame omi paremaid poegi ja tütreid kui rahvuslise loovvaimu kehastust, mis saab sellega populaarseks, üldrahvusliseks, mis loojaid tiivustab ja vaimustab uuele loomingle. Rahvuslise kultuuri elustamiseks on siis otse tarvilik sarnane tunnustamine ning sünnib see rahva enese loomuliku arenemise ja vaimlise kasvamise pärast. Rahvas, kes austab omi paremaid poegi ja tütreid, austab sellega iseennast ja tunnustab vääriliselt oma olemasolu. Enese väärtuse tundmine ja õiglane hindamine on aga tarvilik, sest kui seda ei leita ise, ei leia seda nii kergesti ka teised.

Samut avaldame oma austust neile, kes on varisenud Malnasse. Meie avaldame neile oma tänu sel teel, et püüame nende mälestust jäädvustada ja kalliks pidada. Ka sellel on sümbolne tähendus. Mälestades oma varisenud vaimukangelasi ja pidades au sees nende tööd ja tegevust, toome lugupidamist sellega ühtlasi oma rahvuslise loomingu kehastajatele, väljendame usku oma edusse ja kindlat tahet paremaks, täiuslikumaks saada oma rahvuslikul arenemise teel.

Hellooja Peeter Süda hauasammas.

Oleme praegusel puhul kokku tulnud, et austuse ja tänutundega mälestada Peeter Süda tegevust. Kadunud Peeter Süda oli muusikamees — helilooja, keda kuri saatuse meilt seitsme aasta eest riisus selles eas, kus ta anne ja võimed alles hakkasid küpseks saama. Vaevalt saime ta vilja maitsta, kui see ilus ja paljutootav puu langes ohvriks raskele haigusele. Loomulik siis ka, et tema looming ei võinud eriti suur olla. Kuid kõik, mis ta meile pärandas, on tüse, küps ja hea ning annab tunnistust suurest andest. Seda tundavam meie kaotus, seda suurem me kahju.

Peeter Süda iseloomu analüüeerides ei saa mööda minna neist joontest, mis rahvuslises arenemises eriti hinnatavad —

tüsedus, rahu, suur püsivus, kaine, koguni tagasihoidlik eluviis ja aus, aateline meel. Need on head omadused, tõstavad inimese väärtust ja kõrgendavad ta vaimlist erikaalu. Mida rohkem omab rahvas sarnaseid isikuid, seda tervem selle rahva hing, seda puhtam ta vaimline pale, seda kindlam ta tahte jõud. Meil on praegusel aatevaesel ajal küllaltki lagunemise tunnuseid, mis nõuavad tervendust. Võtkem eeskujuks kadunu ise loomu jooni ja püüdke nendega imbutada oma sisemist ilma. Meie rahvuslisele arenemisele, mis praegu liigub kiires tempos, on seda väga tarvis. See annaks me liikumisele õige suuna ja kõrvaldaks nii paljugi umbrohtu ning väärnähtusi. Nii siis — olgem ausad, kained, puhtad, tahte jõulised ja aatelised, nagu seda oli kadunud seltsimees, keda praegu mälestame.

Oleme oma heliloojate mälestuse jäädvustamiseks veel koguni vähe ärateinud. Õieti ütelda, on käesolev juhus esimene, kus oma helilooja hauale püstitame väärilise mälestusmärgi. Ainult Karl August Hermann'i kalmuküngast ehib ilus samm, mis aastate eest avati Tartu ülikooli surnuaial suurepärase aktusega paljude osavõttel. See vääriline mälestusmärk paistab juba kaugelt silma — Tartu Toomemäel jalutades ja üle Ema jõe vaadates võib näha seda valgendavat sammast, mis tuletab meele kadunud rahvamehe teeneid. Isiklikult arvan aga, et Hermann'i haua ehtimisele kaasa aitas tema suur populaarsus, mida ta saavutas mitte kui ainult muusikamees, vaid kui väga mitmekülgne rahva tegelane. Võib kahelda, kas see sama ruttu oleks sündinud siis, kui Hermann oleks olnud ainult muusikamees.

Aleksander Kunileid üks esimesist Eesti heliloojaist, kelle and juba tol ajal, kui me muusika kõvasti siples Saksa järeloomantismi paelus, aimas Eesti muusikalise hinge põhitooni, ja rahvaviisi puhast algupära — see Kunileid — võib ütelda — esimene Eesti helilooja ja suur talent — suri 52 aasta eest Venemaal Poltava linnas. Meie ei tea midagi tema matusepaigast. Ta käsikirjad jäid sinna ja läksid kaduma. Johannes Kappel — meie esimene kõrgema eriharidusega muusikamees ja helilooja — suri 20 aasta eest Saksamaal Schönbergi sanatooriumis. Meil pole aimugi, kuhu ta on maetud ja kuidas on lugu tema kalmukünkaga. Samuti vaibub ajajooksul ta mälestus. Rudolf Tobias — meie suur helilooja Euroopa mastaabis varises surmale üheksa aasta eest Berliinis. Ta langes samuti enne aegselt alatoitlusele ohvriks, ilmasõja kohutava hävituse tagajärjena. Ka tema mälestuse jäädvustamises on ainult niipalju teostatud, et me tema töid järkjärgult rahvusliseks varanduseks omandame. Tema hauaküngas aga kusagil Berliini surnuaial ei väljenda vististi mingit tundemärki, et seal puhkab Eesti

rahva suurvaim, ta au ja uhkus. Oleks aeg kõige kindlamalt mõelda Tobiase põrmu kodumaale toomise peale. Nii on meil sellel alal nii paljugi tegemata ja ootab tegijaid.

Peeter Süda on selle poolt õnnelikumas seisukorras. Ta sõbrad ja lähemad tuttavad võtsid kohe peale ta surma tema mälestuse jäädvustamise asja energiliselt käsile ja selle viljana võime täna seista ta ilustatud kalmul, mida ehib hästi kordaläinud rinnakuju. Tahaks loota, et tänane moment kaasaaitab selleks, et meie edaspidi võiksime näha korraldamist ka meie teiste kadunud heliloojate kalmudel, kes on suutnud meile rohkem anda, kui seda võis oma varajase, enneaegse surma tõttu kadunud Peeter Süda.

Seitse aastat on möödunud, kui Sind sängitasime siia kalmule. Eesti elu on selle lühikese aja jooksul palju muutunud. Oleme rühkinud igal alal edasi. On ka eksisamme tehtud, on väärkäike astunud, kuid lõputulemustes võib siiski edu konstateerida. Peeter Süda, kui Sa oleks elanud, oleks kindlasti seda edukäiku kaasa teinud — ja mitte ainult kaasa teinud, vaid omal alal eestvedajaks olnud. Vaatamata oma passiivsele loomusele, oleks Sina oma huvi-alal olnud püsivaks juhiks, kindlaks ja targaks teenäitajaks oma õpilastele, ustavaks ning heaks sõbraks, truuks abimeheks oma kaaslastele — kolleegadele, suureks väärtuseks Eesti muusikale. Saatus on teisiti teinud, ja meie peame sellega leppima. Peame katsuma edasi saada ilma Sinuta. Sinu hele kuju jääb aga püsima meie hingedes, ta annab meile meelekindlust kahtluse silmapilkudel, ta annab meile jõudu otsustavatel momentidel, ta annab meile eeskuju ja aatelist meelt. See kuju, siin kalmul saab seda ikka ja alati kinnitama ka tulevastele Eesti põlvedele.

Meie esivanemad ehtisid omaksete kalmusid; nad austasid oma surmale suikund kallite mälestust ilusamate loodusliste märkidega. Meie, nende järeltulijad, tahame nende jälgedes käia, täites seda ilusat traditsiooni, millel on nii suur ja sügav mõte.

Istuta, poeg isa iluks,
Isa iluks põõsakene,
Ema iluks õnnelille,
Orjavitsa õele iluks,
Visnapuuda venna iluks,
Uinusängidele iluks,
Magajate mälestuseks!

Nende mõtetega avas Peeter Süda mälestuse jäädvustamise ühing Peeter Süda hauasamba. Ühing on arvamisel, et ta võis

seada teha laiemate hulkade nimel, kelle kaasabil ja toetusel tal võimalik oli seda mälestusmärki püstitada. Palju tänu neile selle eest! Saagu käesoleva sündmuse puhul kindlamaks mõte: „Tunnustagem oma vaimlisi tegelasi, pidagem pühaks nende mälestust!

Peeter Süda mälestusmärgi avamine.

H. S.

3. augustil s. a. avati Tallinna Kaarli kiriku surnuaial tuntud eesti helilooja Peeter Süda haul tema mälestusmärk, s. o. ausammas. Kadunu rinnakuju, mis seisab kodumaa graniidist valmistatud alusel, on tehtud pronksist kunstnik Sannamehe poolt. — Mälestusmärgi avamisele oli ilmunud kaunis palju rahvast, selle peale vaatamata, et kõuepilved ümberringi keerlesid ja vihmasadu karta oli. Vaimuliku talituse pidas Pauluse õpetaja Paul Kuusik. Tema kõneaineks olid sõnad Taaveti laulust: „Andke mulle keelepill ja kannel, et ma võiks koidu üles-äratada“. Omas kõnes tähendab ta selle peale, missugune suur võim ja tähtsus on muusikal rahva elus, allakriipsutades seda asjaolu, et Eesti iseseisvuse kättesaamine on võimaldatud mitte ainult meie sõdurite vahusega, vaid et selleks on palju kaasa aidanud muusika, mis meie laulupidudel rahvast ühendas ja iseteadvust kasvatas. Kõneleja märkis ära muu seas, missuguse sügava mõju on tema peale avaldanud 1923. a. Tallinnas ärapeetud ülemaaline laulupidu, kuidas vägevalt ja kaasakiskuvalt on tema peale mõjunud ühendatud kooride laul muusika saatel. Edasi tähendas kõneleja, et kadunud helilooja oli valinud oreli, kui ühe vägeva muusikariista oma erialaks. Õpetaja Kuusiku ilus kõne ladusal ettekandel mõjus sütitavalt kuulajaisse. Sellele pidi järgnema helikunstnik J. Aaviku kõne, kuid et hra Aavik isiklikult ei saanud ilmuda, siis kandis tema kõne ette helikunstnik T. Vettik. Kõne pikemas sissejuhatuses peatus autor meie kultuuri edendamise juures, selle juures ära märkides, et meil praegu on vaimline murrangu aeg. Peeter Süda olnud aateline inimene, kes meile võib eeskujuks olla. Kadunud helilooja olnud peenike kunstnik; kahjuks olevat tema varase surma tagajärjel tema helitööde arv väike. Kõnes oli veel tähendatud selle peale, et Peeter Süda, kui noorema eesti kunstniku hauale, on esimene ausammas püstitatud, kuna vanemate eesti muusikute Kunileidi, Kappeli ja Tobiase mälestuseks selle poolest midagi ei olevat tehtud. Dr. K. A. Hermanni haul Tartus varem ava-

tud ausammas olevat püstitatud mitte ainult kui muusikamehe, vaid rohkem kui seltskonnategelase auks ja mälestuseks. Kõnes pandi seltskonnale südame peale ligemal ajal meie suurema kadunud helilooja Rudolf Tobiase haa korraldamisele asuda ja tema põrm Saksamaalt kodumaale tuua. Kõne lõppes järgmiselt: „Tunnustage omi vaimlisi tegelasi, austagem nende mälestust.“ Peale kõne laulis Rahvaulikooli segakoor hra T. Vettik'u juhatusel kaks laulu: Genetzi „Rahumaa“ ja T. Vettik'u „Unele“. Laulud said tundmusega ettekantud ja kõlasid hästi. Peale selle pidi algama Kaarli kirikus orelikontsert P. Süda helitöödest, mis raadio läbi pidi Kaarli kiriku surnuaiale ja üle maa edasi antama. Äikese ilma pärast jäi kontserdi edasiandmine surnuaiale ära, kuna hiljem kell 9 õhtul siiski kontsert Kaarli kirikus sai ära peetud, kus organistidena esinesid helikunstnikud M. Saar ja J. Jürgenson. Peale selle said Rahvaulikooli koori poolt surnuaial varem lauldud laulud teist korda ettekantud. See kontsert oli selle poolest huvitav ja tähelepanuväärne, et Peeter Süda helitööd, mis suuremas osas on orelile kirjutatud, väga harva kuulda saab. P. Süda helitööd said orelil hästi ettekantud ja jätsid sügava mulje kuulajaisse. Soovitav oleks, et Peeter Süda helitööd orelil sagedamini kuulda saaks.

Edvard Grieg.

Tema 20-ne aastase surmapäeva puhul.

Rich. Päts.

Kes küll muusikasõpradest ei tunneks selle suurima rahvusliku muusikamehe nime, keda õigusega võime nimetada nüüdisaja Põhjamaa muusika peaks. Kes küll muusikasõpradest ei oleks kuulnud vähemalt neid meeleolulisi, värskaid, täis noorusjõudu ja elurõõmu, värvirikkaid ning omapäraseid, nii palju ütlevaid miniatüüre, mis tuntud „Lüüriliste palade“ nime all ja üht osa selle suurvaimu elutööst kujutavad.

17. septembril s. a. möödus 20 a. sellest, kui terve Norra rahvas oma paremat poega jäi leinama. Sel puhul ei oleks üleliigne, kui siinkohal selle suure rahvusliku kunstniku elu ja tegevust vaatleme.

Edvard Grieg'i sünnikohaks on väike, kuid tähtsam Norra provintsilinn Bergen. Tema isa Aleksander Grieg põlvenes Schoti emigrantest (õige nimega Greig), kes 18-dal sajangul Bergeni asus. Siin abiellus Aleks. Grieg norra neiu Hesine Hagerup'iga, millisest abielust sündis 15. juunil 1843. a. Norra tulevane kuulsus ja suurvaim, kellele nimeks anti — Edvard.

Aleksander Grieg oli majandusliselt jõukas inimene, sellepärast sai poeg hea, mitmekesise kasvatuse. Oma muusikalised anded on Edvard kahtlemata emalt pärinud, kes tubli muusikalise haridusega klaverikunstnikuna Bergenis tuntud oli. Emalt sai Edvard ka esimese õpetuse muusikas ja klaverimängus 6 aastase poisikesena, kellena ta küll sageli tehnilisi, kuivi harjutusi kirus ja rohkem unistustele kaldus, kuid ühtlasi ka aru sai, et tarvis on ükskord kõigest sellest „tehnilisest pahnast“ (nagu ta seda nimetas) võitu saada.

12 a. poisikesena tundis Edvard end niivõrd vabana, et oma esimese opus'e suure pealkirjaga: — „Variatsioonid klaverile“ — Edv. Grieg. Op. 1“ — kooli viis sõbrale näitamiseks. Sõber andis „saladuse“ kogemata välja ja just sellele õpetajale, kellega Edvardi vahetõttu kõige parem ei olnud. Õpetaja tegi poisi naeruväärseks, kutsudes isegi teist õpetajat väikest kelmi vaatama, kes äkki „heliloojaks“ osutunud. Lõpuks sai poiss isegi juukstest sugeda. Muidugi töötas väike Edvard peale seda omapärast menu võhikutele mitte kunagi enam oma vaimusünnitusi näidata ja hakkas seda hoolsamini oma ette töötama.

Mõne aasta pärast (a. 1858) asus Ameerikast oma kodulinna Bergeni — tuntud norra viiulikunstnik Ole Bull. Viimane külastas sageli Grieg'ide perekonda ja ühel sarnasel külaskäigul puutusid talle silma 15 a. Edvardi katsed, mis vaatamata mõnesuguste puuduste peale, selget tunnistust andsid poisi andekusest. Ole Bull soovitas poissi otsekohe Leipzigi konservatooriumi saata, mida ka vanemad veel samal aastal teostasid.

Leipzigis õppis Edvard tol ajal tuntud pedagoogide Richter'i, Reinecke, Pledy, Hauptmann'i ja Moscheles'i juhatusel.

Ta sai selles veendunuks, et siin kunstitemplis sünnib temaga ime ja ta pöördub kodumaale imetegijana omas kunstis, kuid varsti oli ta pettunud, ja hiljem oma autobiograafilistes märkustes imestab ta, kuidas võisivad sarnased sholastilised pedagoogid üldse õpilasi juhtida. (Muide kaht viimast muusikut — Hauptmann'i ja Moscheles'i — mälestab Grieg omas märkustes tähutundega).

Vaatamata selle peale, et konservatooriumis teisel kursusel olles teda kopsupõletik raskel kujul tabas, mis hulk aega ja tervist ära raiskas, lõpetas Grieg konservatooriumi (1862. a.) kahel erialal — kompositsioonis ja klaverimängus.

Oma autobiograafilistes märkustes teeb Grieg kaunis teravalt lõpuarvet oma konservatooriumi õpinguga: „Lõpetasin konservatooriumi sama rumalana nagu olin enne sisseastumist.“

Saabudes kodulinna Bergeni — andis ta kohe oma esimese klaverikontserdi, mille kava täitsid konservatooriumi eksami

palad. Menu oli seekord hea. Kontserdi sissetuleku kasutas Grieg orkestri literatuuri muretsemiseks ja hakkas hoolega instrumenteerimise saladustesse tungima, sest nähtavasti olid konservatooriumis saadud teadmised sel alal niivõrd puudulikud, et nendega midagi polnud peale hakata.

Järgmisel aastal sõitis Grieg Kopenhageni, kus tol ajal oma kuulsuse tipul olev (ehk küll tublisti Mendelssohni mõju all) „skandinaavia kooli“ esindaja Niels Gade elas, kellelt, kui vanemalt ja kogenenumalt meistrilt, ta mõningaid näpunäiteid loots saada. Teada saades, et Grieg tema juurde tühja kätega tulnud, soovitas Gade teinekord tulla ja sümfoonia kaasa tuua, missugust soovi Grieg ka täitis ja kahe nädala pärast orkestrereeritud sümfoonia esimese jaoga Gade juurde ilmus. Wiimane jäi sellega väga rahule. Hiljem lõpetab Grieg selle sümfoonia. Kuid ei ole kahjuks säilinud. „Kaks sümfoonilist pala“ Op. 14, klaverile 4 käel, kujutavad selle sümfoonia kahe keskmise jao (mis kirjutatud teatavasti Gade nõuannete järele) ümbertöötust.

Huvitav on Gade suhtumine Griegi loomingule. Grieg kuulas Gade't vaid kui kogenenud maestrod, kuid kaitses alati oma loomingu rahvuslist värvingut. Nii, näit., leidis Gade tema 2. viiuli sonaadi „liig norraliku“ olevat ja soovitas järgmist „vähem norralikku“ kirjutada, kuna Grieg järgmise lubas „veel norralikuma“ kirjutada. Ta sai aru, et Gade sarnaselt „siledat teed“ käies tema looming oma näo kaotaks. Et Griegi aga just kodumaa — Norra — rahvamuusika elementide ilu ja omapärasus meelitasid, siis ei saanud ta tagasi hoiduda omale teist teed valimast, mis küll palju okkalisem oli, kuid Euroopa muusikailmas teda aegamööda tähtsale kohale asetas.

Väga tähtis osa Griegi tegevuses on siin jälle Ole Bull'il, kes suur rahvuslane omas kunstis oli. Ta toetas Griegi igatpidi rahvuslistes kunstilistes püüetes ja tutvustas teda norra rahvaviiside omapärase iluga, mida mõlemad nautisid, kuuldes neid otsekohe rahva suust.

Teiseks veel suuremaks sõbraks oli Grieg'ile samasuguste rahvusliste püüetega anderikas ja suuri lootusi äratav noor helilooja Richard Nordraak (kes muu seas Norra riigi hümni autoriks). Kahjuks aga pidi Grieg oma kalli sõbra liig ruttu kaotama, viimase varajase surma tõttu. Ühiselt Nordraak'iga arutati tähtsaid muusikalisi probleeme ja lõputa olid nende jutlemised oma kauni kodumaa rahva kunsti üle.

Selle tagajärjeks oligi koguni uute teede leidmine muusikapõllul — nende teede leidmine, mis viivad kõige ligemale rahva juurde. Nii on Grieg'i „Humoreskid“ Op. 6, (mis pühendatud R. Nordraak'ile) esimene katse uues suunas. Sellele järgnevad

teised, suuremad tööd samas suunas: klaveri ja viiuli sonaadid jne., mis kord-korralt ikka selgema ja julgema ilme võtavad.

„Nagu kate langes mu silmist“ — tunnistas Grieg oma märkustes — „ja ainult Nordraaki tõttu hakkasin põhjamaa rahva viise uurima. Loobusime hellitatud „skandinavismist“, mille esindajaks oli N. Gade ja valisime koguni uue tee, — see on tee, millel baseerub praegune „põhjamaa kool“.

Rahvaviisid, poeemid, jutustused, kõiksugu omapärased põhjamaa kujundid ja tüübid said nüüd peatähelpanu ja uurimise esemeiks, millest tekkis põhjalik vaadete ja ühes sellega ka loomingu suuna muutumine, mis hiljem Grieg'ile suure populaarsuse toob.

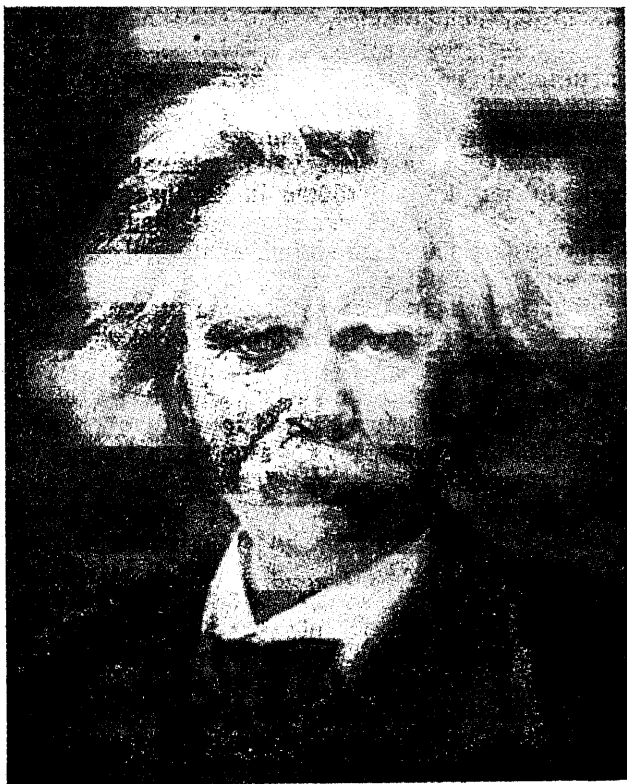
Ei saa siin nimetamata jätta, et Norra valitsus oma vastutulelikust ja arusaamist ülesnäitamast ei ole keeldunud oma suure kunstniku vastu, valides teda muusika akadeemia auliikmeks ja määrates temale ühtlaselt helilooja Svendseniga, kummagile eluaegse pensiooni 1600 krooni suuruses aastas. Sellest ka arusaadav, et vabanedes igapäevase teenistuse muredest, võis suurte vaimuannetega kunstnik, kes hiljem Trolldhaugen'i oma kaunisse suvilasse elama asus, oma jõu täielikult rahvuslikule loominguale pühendada.

Isegi tollaegse muusikalise Euroopa suurim autoriteet Fr. Liszt, vaimustuses olles Griegi loomingu, kirjutas Griegile kirja, milles muu seas öeldud: „Mind rahustab see, et Teil oma kodumaal menu on, mille täielikult ärateeninud olete, ja mille osaliseks igalpool saate.“ Ja kui Grieg (1869. a.) Roomas olles Fr. Liszt'ile visiiti tegi, siis julgustas viimane teda: „Minge edasi samas suunas, Teil on selleks kõik andmed olemas, ärge laske end hirmutada.“ Nagu näha, hindas Liszt tema rahvuslisi püüdeid koguni teisiti kui Gade, ja Grieg mälestab seda tänu-tundega, öeldes, et neid julgustavaid sõnu meeletuletades on ta alati oma mure ja pettumuste tundidel uut jõudu ja kinnistust saanud.

Edv. Grieg'i populaarsus peale tema helitööde ei ole mitte vähem klaverikunstnikuna ja dirigendina. Nii ulatavad tema kontserdid õige kaugele kodumaa piirest: Londoni, Pariisi, Viini, Berliini jne., ja igapool on ta võlunud oma kuulajaskonda nii oma isikuga, kui ka oma helindite väga omapärase interpretatsiooniga.

Edvard Grieg on üks neis vähestest kellele õnn osaks saanud kuulsaks saada oma eluajal ja mitte ainult oma kodumaal, vaid ka kaugel väljaspool selle piire. Juba tema eluajal oli ilmunud arvustajailt broshüüre, mis käsitavad kuulsa Norra rahvusliku kunstniku loomingu ja selle iseäraldusi. Ja tõepoolest,

igaiks, kes kuulnud Griegi muusikat, teab, et see on täiesti omaette maailm. Rääkimata sellest värskusest ja meeleolu rikkusest, mis hoovab tema helidest, samuti veetlevaist omapärasusist modulatsioones ja rütmis, võlub meid Griegi loomingus eriti rahvusline külg.

Edvard Grieg.

Vaadeldes Edv. Griegi helindeid, leiame et kõige selgemalt ja tüübilisemalt väljendab end just helindeis, mis loodud rahvavaimus ehk rahvaviiside ümbertöötusi kujutavad. Sarnased on „25 Norra tantsu ja rahvalaulu“ — op. 17, „Stseen rahva elust“ — op. 19, „Norra tantsud“ — op. 35, „19 Norra rahvalaulu“ — op. 66, ja „Norra talupoja tantsud“ — op. 72. Kõik need helinid kujutavad rikkalikumat rahvalaulude ja mängutükkide kunstipäraselt ümbertöötatud kogu. Nende helindite

kohta on tõestunud täiel määral Griegi enese iseloomustus: „Kasutades oma kodumaa rahvaviise, olen püüdnud sellest suurest varandusest, mis Norra rahva vaimu kahanemata allikaks on, luua rahvuslikku kunsti.“ Peab tunnistama, et see hästi on õnnestunud, nii hästi, et isegi tema originaal teosed on mõnikord rahvaviiside transkriptsiooniks peetud.

Mis puutub Grieg'i lauldesse, siis on ka neist paljud rahvalaulude laadilised. Need on norra rahva vaimust läbi imbnud kunstniku enese vaimusünnitus, mis niivõrd ehtne, et asjatult neid otsida võime rahvalaulude seast. Paljud laulud, nagu „Solveigi laul“, „Sind armastan“, „Luik“, „Printsess“ on muusika publikule väga tuntud ja iseloomustavad väga tabavalt põhjamaalasele omast meeoleolu, mis kõigub rõõmu ja kurbuse vahel.

Norra on Grieg'i laulud samasuguse tähtsusega, nagu saklastele Schuberti ja Schumanni laulud, ainult selle vahega, et esimeste seas ei leidu ühtki kahvatud, vähe läbituntud laulu, mis-suguseid viimati nimetatud kogudes üsna sageli leiame. Oma lauludega võitis Grieg norra kunstlaulule otsekohe kindla koha Euroopa muusikailmas.

Peale eelpool nimetatute on ju Grieg'i sulest veel terve suur rida helindeid, mis tähelepanu väärivad ja milliseid sageli kontsert eeskavadest leiame. Neist tähtsamad on klaveri, viiuli ja v. cello sonaadid. Klaveri sonaat — op. 7. on nagu ettevalmistuseks järgnevatele sonaatidele, milledest viiuli sonaat — op. 8 on tuntuim tema omapäraste meloodiate, pikantsete rütmide ja värvirikka harmoonia tõttu. Väga nimetamisväärsed on imeilusad — „Klaveri kontsert“ — op. 16 a-moll, ballaad g-moll ja keelpillide kvartett g-moll; missugused kõik eelnimetatud omadustega hiilgavad, ning 10 vihku „Lüürilisi palasi“, millele võrdset vaevalt leiame praegusaja muusika literatuuris.

Tähtsamad orkestri teosed on: avamäng „Sügis“, „Holberg-suite“, „Peer-Gynt“ suite muusikast samanimelise Ibseni draami juure, mis käesoleval kuul „Estonia“ teatris esiklavastusele tuli, suit „Sigurd Jorsalfar“, „2 elegeilist viisi“ ja „2 norra viisi“.

Lõpuks peab mainima veel helindeid koorile, milledest tähtsamad: „Maatundmine“ — meeskoori, baritoni ja orkestrile, mis Tallinnas möödunud hooajal Rahvaülikoolide Seltsi segakoori poolt ettekanti, „Kloostri väravail“ — naiskoori, soprani ja orkestrile ja „Olav Trygvason“ — segakoorile, solistidele ja orkestrile Björnstjerne Björnson'i tekstil), mida Tallinna koolinoorsoo segakoor veel käesoleval hooajal Grieg'i mälestuseks ettekanda kavatseb.

Eelpool toodud nimestikust näeme, et Grieg'i loomingu moodustavad peaaesjalikult vähemad muusika vormid.

Kuupalju Grieg enesele aruandes oma muusikalistest vaa- detest ja enese tähtsusest, näitab tema ütetus: „Sarnased kunst- nikud, nagu Bach ja Beethoven, löid templeid ja jumalakodasid. Mina tahaksin neid mugavid elamuid inimes- tele ehitada, milles nad endid õnnelikuna tunneksid. Teiste sõnadega: olen üleskirju- tanud oma kodumaa rahva muusika.“

Viimastel aastatel jäid Griegi esinemised avalikkuse ees tema hädise tervise tõttu ikka harvemaks ja harvemaks. Kahjuks ei jätnud kuri kopsuhaigus, mis teda juba Leipzigi kon- servatooriumis olemise ajal tabas, kuni vanaduse päivini rahule, nii et 1907. a. pidi ta oma armsast suvilast Troldhaugenist röske kliima tõttu Christianiasse kolima. Teel Christianiasse halvenes haigus ja ta oli sunnitud oma sünnilinnas Bergenis haigemajja jääma, nagu oleks saatus seda ise tahtnud et kodu- maa parem poeg enne surma oma sünnilinna pidi tulema. Nädala pära, — s. o. 17. septembril — ei olnud Edvard Grieg enam ela- vate nimekirjas.

Peale surma tuli lahkamisel ilmsiks, et paremat kopsu poolt ei olnud peaaegu olemaski, pahem pool aga väga vigane, kuna süda oli nihkunud parema kopsupoole asemele. Sarnane näh- tus pani arste imestama, et Grieg üldse nii vanaks (64 a.) elas. Mis aga kõige selle juures imestamisväärsem, on see, et Edv. Grieg vaatamata selle peale on loonud niipalju elurõõmsat, täis värskust ja päikese sära, muusikat.

Kuulsa Norra rahvuslike kunstniku matused olid ka töö- poolest rahvuslikud. Oma parema poja viimasele puhkusele saat- misest võttis osa 40.000 pealine rahvahulk, kuna helilooja sünni- linnas Bernis olid kõik asutused ja kauplused sel päeval suletud. Samal päeval oli Christianias leina etendus, kus muuseas katken- did „Peer-Gynt'ist“ ettekandele tulid, mis lõppesid Aase surma stseeniga.

Norralased kaotasid oma parema poja ja matsid teda suurte auavaldustega, kuid nende kiituseks peab mainima, et nad juba kaua aega enne seda suurt kaotust oma rahvuslikust kunst- nikust aru olid saanud ja teda siis juba vastavalt hinnata osa- nud.

Igal rahvusel on omad Griegid — omad rahvuslikud kunstnikud. Neist on kultuurrahvad alati eriti lugupidada osa- nud. Neid on igatpidi toetatud nende püüetes ja neile on lahe- damid töövõimalusi loodud, sest iga kultuurrahvas, iseäranis väikerahvas, on arusaamisele tulnud, et just rahvuslikud kunst- nikud ongi suurimad kultuuri kandjad, kuid kahjuks on see meil teisiti, ehk küll ka kultuurrahvaste hulka tahame kuuluda.

Ka meil on omad rahvusliste püüetega muusikamehed. Ma mõtlen siin eriti üht — Mart Saart — meie rahvuslikumat, omapärasemat ja peenetundelisemat heliloojat, kelle teened Eesti rahvusliku muusikakultuuri suhtes väga analoogilised Grieg'i teenetega Norras. See helilooja on ka väga palju „mugavaid“ elamuid ehitanud, kus meie rahvas end õnnelikuna võiks tunda“, on niipalju „ehitanud,“ et suur hulk tema töid, mõni aasta tagasi, tuleroaks langes ja seega Eesti rahvale jäädvalt kadunuks jäid. See kahanemata fantaasiaga kunstnik, vaatamata kõige viletsamate töötamistingimuste peale, on jõudnud jällegi niipalju loovat tööd teha, et see arvatavasti küll ületab iga meie teise helilooja produktsiooni. Kuid meelegibedusega peab konstateerima, et meie vastavad asutused pole suutnud meie suuremale rahvuslikule kunstnikule toetust pakkuda, vaid vastuoksa: on pigemini ta töötamisolude parandamise peale ühel ehk teisel viisil keeldumist ilmsiks tulnud. Nii, näit., ei ole vastav asutus mingipärast temale võimaldanud toetuse saamist helitööde kirjastamiseks, s. o. rahvale kättesaadavaks tegemiseks; arvustus, mida pole siamaani eriti kaasatõmmata suutnud Eesti rahvusmuusikaline väim, on passiivselt tema loomingu suhtunud; pole kordaläinud temale võimaldada ka pädagoogilist tegevust meie muusikalistes õpeasutustes. Loomulik, et sarnases olukorras kõige optimistlisem inimene pessimistiks muutub.

Meie naaberriikides on võimaldatud sarnaseile kunstnikele erilised lahedad töötamisvõimalused, nii on näit. Soomes terve rida heliloojaid, kes eluaegse soliidse pensioni saavad ja nii muretult terve jõu rahvuslikule loomingu võivad pühendada. Meil aga seletatakse mingisugustest väiklastest, paberlikkudest põhimõtetest.

Sarnaste teenetega rahvuslik helilooja, kes Eesti rahvusliku muusika rajaja ja kes nii tublisti meie rahvusliku muusika salvesid rikastanud, peaks koguni erilises eesõigustatud olukorras töötada võima. Usun, et see teeks ainult au rahvale.

Kahest manalasse varisenud Eesti tähtsamast muusikamehest ei ole meie osanud tarviliselt lugupidada. Oleks aeg juba sellest arusaada ja vähemalt nüüd heaks tegema hakata seda, mis on jäenud heakstegemata.

Ärgem püstitagem esimeses järjekorras mälestussambaid, vaid tehkem esite kättesaadavaks rahvale meie paremate poegade elutöö — ja siis mõelgem teises järjekorras mälestussammastest. Usun, et see on loogilisem. Samuti ärgem laske hukkuda neil tööil, mis praegu heliloojate portfellis, vaid päästke neid kuni selleks veel aeg on!

devozione ja teisel on agitato. Edasi — sõnadest „sest Tartu ees ja Valga all“ on muusika pea samasugune, kui enne sõnadel „kuid meestele“, järjekult tuleb silmas pidada samu näpunäiteid. Raskendavaks on aga siin veel see, et häälderühmad on siin kaheks jaotatud — see teeb neid muidugi jõuliselt vastavalt nõrgemaks. Seda rohkem on tarvis üksikute häälderühmade alajaotustel (I bassid, II bassid, I tenorid, II ten. jne.) end kokku võtta ja jõuliselt kindlasti sisseastuda, et ka iga rühma alajaotus selgeste kuulda oleks, muidu jääb see koht kahvatuks. Eelproovidel on ilmsiks tulnud, et just alumised hääled (II bass, II tenor, II alto) nõrgemalt kõlavad. Kui on nendes arvuliselt liiga vähe lauljaid, siis tuleb jaotust vastavalt muuta, on nad aga muidu saamatud, siis muidugi tarvis neid neil kohtadel eriti treneerida. Sellel osal, samuti ka eelmisel analoogilisel on väga tähtis üksikute häälderühmade ühtlane fraseerimine, nagu see noodis hingamise märkidega näidatud. Need märgid (väikesed komakesed) on, vastavalt polüfoonilisele muusikale, igal häälel ise ajal ja kohal ja hingamist tuleb teha ainult nende märgikeste järele. Kromaatilised kohad bassides ja sopranites peavad lauldud saama täielise kindluse ja puhtusega. Eriti soovida jätab siin sopranite mi — mi # sõnadel „elu lõõgil“; (lehk. 7 ja 8) siin kipub mi # ikka natuke madalaks ja ebamääraseks jääma. Kindlasti tarvis seda puhastada, treneerides sopraane selle kohaga seni, kui see täiesti puhtalt välja tuleb. *Agitato con passione* tähendab rahutuma kirega, *sempre marcato* — alati rõhutades, *poco a poco crescendo* — järk järgult paisudes.

Edasi — „kes elame nüüd kodumaal“ on analoogiline muusikaga algussõnadel „et maa, mis väetud verega“ — ainult natuke teisiti seatud — tenorid ja bassid jaotatult I t. ja I bass terts kõrgemal. Järgmine lause „oh, olgem valmis“ analoogiline jälle laulu alguslausega „On ilus E. elada“. Nii on siin muusikalised laused lihtsalt äravahetatud — alguse esimene on siin teisena, alguse teine siin esimesena. Selles asjaolus on paljud lauljad ebateadlikud ja mitmel pool eelproovidel, isegi Viljandi laulupeo peaproovidel, tuli ette sarnane jäme viga, et osa näit. sopraane laulsid „ja vabadusi saame maitsta“ terts kõrgemalt — s. o. nagu alguses. See tuleb sellest, et õpitakse hoolitult ja lohakalt, selgitamata jättes, et analoogilised kohad siiski teatavaid muudatusi ja ümberseadeldusi sisaldavad. Kui siin koorijuhid aegsasti sarnaseid jämedaid eksimisi ei kõrvalda, siis on neid pärast, kui nad sisse juurdunud, mitmekordselt raskem heaks teha. Lause, millest praegu jutt, tuleb ilusa, südamliku diminuendoga lõpetada, et seda mõjuvam kõlaks järgnev

„oh, olgem valmis igal aal, kui tarvis kodumaad on kaitsta“. See on laulu kulminatsiooni punkt, sellepärast olgu fortissimo seal võimsam ja tugevam, meeoleuline väljendus masendavam. „Oh“ tuleb hinge põhjani välja hõisata. Sel põhjusel on ka peale selle hingeõtmise ja sellest tingitav väike õhu paus tarvilik, et jõudu võtta lause lõpetamiseks. Siin ei tohi aga keegi varem sisse hüpata. See „oh“ ühes järgneva muusikaga olgu mõjuvam üleskutse, mis kogu rahva kaasa tõmbab, et nad kõik valmis oleks, kui kodumaad tarvis on kaitsta. *D i m i n u e n d o* mis lõpul noodis märgitud, tuleb ära jätta ja massiivne fortissimo väljapidada kuni lause lõpuni.

Edasi on sama muusika, mis oli sõnadel „kuid meestele“. Meeleoluliselt tuleb aga siin eelmise võitluse hingestamise asemele anda rõõmuküllane, elevusest tiivustatud muusikaline väljendus, kooskõlas sõnadega „sest ilus Eestis elada ja vabal pinnal atra kanda“. On selgunud, et lause „et maa, mis väetud verrega“ *p i a n i s s i m o* laudes annab veel mõjuvama meeoleolu; see oleks ühtlasi ka otstarbekohane jõukogumise mõttes kahe suure *fortissimo* vahel, sellepärast lauldagu see lause vastava hingelise andumusega täiesti *p i a n i s s i m o*, mis lause lõpupoole helide madalamaks minnes eriti tänulikult välja tuleb.

Viimne lause „võib sajakordset saaki anda“ lauldagu vastavate rõhkudega, nagu nootides näidatud, kusjuures alguses bassidel tuleb eriti domineerida — peaosa mängida. Lause teisel poolel tuleb erilist rõhku panna sellele, et punktidega noodid (II sopranil ja I tenoril) saaks kindlalt ja täpselt välja peetud, et nad astuks teravate kiiludena taktiosadel liikuvate, ka rõhutatud häälte vahele; sarnane sega-rütmika on nagu võitlevate rapiiride ristamisi vehklemine.

U n e l e. Seda laulu lauldi eelproovidel võrdlemisi puhtalt, sest meloodilised käigud häälderühmades ei sisalda raskusi; ent ka siingi võib mõnesuguseid ebamäärasusi konstateerida: algame kas või lõpulauses ettetuleva sopranite väärtusega sõnadel „toome oksake“. Mõningaid soprane viib siin väärtetele arvatavasti eelmises lauses ettetulev näiline analoogia sõnadel „oa kaun saan“, kuna ometi siin sarnasus on koguni pealiskaudne ja iga motiiv koosneb isesugustest nootidest, isesugustest intervallidest, nii siis ka igal oma meloodika. Seatagu siin kindlus ja puhtus kõigi soprani lauljate juures jalule.

Teine alt kipub alati nõrgaks jääma, lhk. 13, teine ja kolmas rida — sõnadel „lalnud juba, lalnud“. See on koht, kus aldid enne ühes laulavad ja siis lahku lähevad — sol — fa, teises taktis sol — fa veerandnoodid I aldis ja mi ♭ poolnoodina II aldis, kolmandas taktis fa ja re. See re on har-

mooniliselt eriti tähtis. Arvatavasti on II altisid koorides vähem, kui esimesi. Jaotatagu neid üheväärselt ja nõutagu kindlasti ja järelejätmata, et II aldid oma osaga seal tarvilise kõlalise tugevusega esineksid. Treeneritagu neid veel ja veel kord, kui muidu ei saa, vastasel korral jääb see koht harmooniliselt õredaks, mille järelduusel laulu kõlaline külg muidugi tublisti kaotab. Samasugune — täiesti analoogiline koht on lhk. 14 sama sõnadel.

Laul nõuab dünaamiliselt — see tähendab kõlalise jõu suhtes — peenet, läbimõeldud ja tasakaalustatud ettekannet. Kõige pealt olgu piano, mis seda laulu üldiselt läbib, ilus ja tundeline; selle juures olgu hääled, mis viisi laulavad — ka natukene väljapaistvad, aga nii, et üldine piano selle juures ei kannata. Üksikud hääled astuvad järk järgult suure selge õrnusega; üldine hääle kude olgu läbipaistev-puhas ja hingestatud. Seda saavutatakse siis, kui toonid võetakse kergelt, vabalt, elastiiliselt ja hele-kõnaliselt, mis eriti pikalistele, eleegilistele rahva-motiividele annab stiililise omapära ja erilise meeleolulise võluvuse.

Nii algab laul puhta, hingelise piaanoga — võiks öelda — isegi pianissimoga bassides; teiste hääle järkjärguline sisseastumine muudab selle pianissimo aegamööda keeruliseks ja huvitavaks helide kooks, mis aga dünaamiliselt piano piirist üle tohi minna. See lause lõpeb meeleolulise ritenutoga ja siis astub tenor sama teemiga sisse, saadetud altidest ja bassidest, kuhu juure seltsivad sopranid; siin peab nüüd tulema ilus, ühtlane, tasakaalustatud tõus, nagu *crescendo* märgid näitavad, ning see tõus läheb isegi fortteni; ent forte ärgu olgu siin kõle ja kalk ega ka jõuline pressimine, vaid paenduv, lüüriline — võiks isegi öelda, õrn-pehme kõlaküllusline. Siis tabab ettekanne vastava õige meeleolu. Kõnesolev lause peab aga lõppema veenva *diminuendo* — kahanemisega, et järgnevat pianissimot ettevalmistada. Kõiki neid dünaamilisi momente tuleb katsuda esile tuua reljefselt, innu ja andumusega. See ei õnnestu muidugi mitte ühe ehk kahe korra katsega, siin tuleb rohkem püüda pingutada, rohkem kannatust proovile panna. Ainult harjutamine teeb meistriks.

Järgmine pool laulu on täpne eelmise kordamine, ainult dünaamiliselt ühe kraadi võrra vähem. Kus enne oli *piano*, on nüüd *pianissimo* jne. Järjekult osutub siin dünaamiline külg veel raskemaks, sest suure pianissimo juures peab ikkagi laul kõlama, ent mitte kahisema ehk kõrisema. Lõpp jääb tempolt veel pikemaks, (*Meno mosso* — vähem liikumist, *Lento* — koguni pikalt) hääleliselt võimalikult veel tasemaks.

See on nagu mingisugune luuleline nägemus, nagu unes kuulud uinulaul, mis lõpeb suure ritenuto, veel suurema pianissimo ja fermatoga, tehes enne seda väikese paisutuse, mis peab aga jääma täiesti piano piiridesse. Ka see paisutus pole mingi reaalne crescendo, vaid ainult unistusline virve. Unustasin alguses mainimata, et laulu tempo on pikaline, kuigi märgitud „Moderato“ — parajalt; viimane mõiste on aga paenduv. Otstarbekohane on laulu dirigeerida kaheksandikude viisi — s. t. lugeda üks ja kaks, ja jagades $\frac{2}{4}$ takti iga veerandilise löögi kaheks alaosaks — kaheksandikuks. Lõpeb laul unistava pika fermatoga, mis nagu hinges veel kaua, kaua edasi kõlab, esile kutsudes ilusama eeleegilise nägemuse. (Järgneb.)

Peeter Süda mälestussamba õnnistamise kõne.

Paul Kuusik, Tallinna Patuluse kog. õpetaja.

Avaldame selle kõne, kui kujuka iseloomustuse Eesti rahva hingelisest suhtumisest laulu ja muusikaga. Toimetus.

„Andke mulle keelepill ja kannel, koidu ma äratan üles!“

Nii laulis V. T. kuningas Taavet. Imestada tuleb, kui palju õrnust ja sisemist ilu on ta nendesse sõnadesse asetanud! Misugune võim ometi laulu- ja muusikahelidel on: „Koidu ma äratan üles!“

Lugupeetud koosolijad! Kui meie täna siia oleme kokku tulnud, püha paiga ümber, kus Peeter Süda põrm puhkab, siis peame ometi ka tunnistama: ta oli keelepill ja kannel! Nende võimsaid helisid kandis ta oma hinges! Ja neid asetas ta helilugudesse! Ta oli meile, Eesti rahvale, sõna tõsisel mõttes heliloojaks, kes koitu tahtis äratada üles!

Ilusam tund looduses, kui kumama lööb koit. Kui taeva-serval tõusev õrn puna kuulutab algavat elu! Kaunim tund on rahva ja riigi elus, kui temale kumab koit. Ja üks ole tõsi, — salata seda ei saa — kui meie väike Eesti kodu on võrsuda võinud, murekoormatest võitu saanud, — siis suurel määral küll ka selle tõttu, et ta vaimu ja vaimustust omale on oskanud ammutada laulust ja muusikast. Kas lihtsa, vaeses kodus leiduva kandle näol, millel lapse sõrmed mängides vee-rivad „Üks paigake siin ilmas on“ ja „Priius, kallid ane“, — ehk meie suurejoonelistel laulupidude näol, kus vägevalt kuuldavale tuleb „Eks teie tea, et teie illo tempel olete“, — kas nii

ehk teisiti, meie näeme, rahva hing elab meil iluhelidele, tahab äratust leida — keset kibedat tööd ehk keset maadlemist mureküsimustega — tahab äratust leida lauluhelidest.

Ja ei saa salata ka seda: meie rahva õrnemas hinge sügavuses on laul ja muusika ikka veel seotud vaimuliku küljega, on teatud määral usulise väärtusega. Ei unusta ma iial seda, kuidas viimasel Tallinna laulupeol, millest osavõttev rahvahulk oli otsekui lainetav meri, — kuidas seal ette kantud sai üks hoogne muusikatöö pasunakooride poolt. Küllalt kaua kestis sissejuhataja osa, siis hakkasid kuuldavale tulema peidetult, salapäraselt ettevalmistavad helid kiriku koraaliks, ja kui siis ükskord kostis „Üks kindel linn ja varjupaik“, siis oli aukartuses püsti tõusnud kogu see rahvameri. Aukartus vaimuliku muusika vastu oli ärganud, paljastatud peaga ja pisaralgal, kuulati pealt . . . See oli rahva hingele õrn ja tundelik kõne, ka kui „keelepill ja kannel“ kõnelemas oli.

Ja vaadake: meie lahkunud helilooja P. Süda oli selles asjas õrnematele Eesti rahva hingeküsimustele toitu annud oma loominguga. Teda tuntakse kui orelimuusika, kui vaimuliku muusika heliloojat. Ja kui anderikast heliloojat, kellest loota võidi, et „koidu ta äratas üles!“

Täna on see päev, mil 7 aastat täis sai ta valurikkast surmast. See on meie väikse rahva kurbloolus, et anderikkamad pojad meil võrsuvad kitsastest oludest, raskuste kaudu sammuvad tähtede poole, ja siis — ilusas meheas, kui nii palju veel tööd oleks teha olnud, kustuvad, surmale suiguvad . . .

Täna 7 aasta eest kerkis siin kohal värske hauaküngas. Eesti rahvas mattis ühte oma õrnahingelist poega, kõik — kes laulu- ja muusikahelid armastada oskavad — leinasid oma anderikast meistrit. — Ja mis tundega oleme täna siin? Kas ainult selleks, et valutavaid haavu lahti kiskuda? Kas ainult selleks, et mälestustel heliseda lasta, mälestustel sellest, mis oli nii ilus ja lootustäratav, kuid mida ei ole enam?

Ei, kaaskodanikud, ja veel kord ei!

Vaadake: kui keset ilusat kandlimängu häkitselt katkeb kandlikeel, siis helisevad tükk aega kuuldavale toodud helid meie hinges veel edasi, — ja kui keset õitsevat loodust vuhisev viikat maha niidab ilusa õilme, lahkelt õitsva lille, siis lõhnab ta veel mõnda aega järele, kui ta surema peab . . .

P. Südat mälestades olgu meil t õ s i s e m tund pühitseda, kui katkenud kandlikeele ehk mahamurtud lilleõilme järelhelid! P. Südat mälestades olgu meil teadmine, et üks osa meie rahva s ü d a m e s t on hauda varisenud, ja see teadmine kohustagu meid tänutundele lahkunu töö vastu, mis ta meile

pärandanud, ja armastusele tema põrmu vastu, — armastusele, mis ärgu väsigu iial ära!

Selles mõttes olemegi täna rohkel arvul siia kokku tulnud: et vaikselt palvetada lahkunu põrmu juures ja tänutundes oma austust ja armastust tema vastu üles näidata.

Olgu siis Ilo vaimus pühitsetud see mälestusmärk, mida Su sõbrad Sulle, lahkunud orelimeister. tänutundes püstitavad.

Olgu ta rändajale väliseks märgiks selle kohta, et meie armastavad südamed tuksuvad Sulle, — ja kutsugu ta teisi meie hulgast, kellele Looja on andeid annud, loovale tööle Sinu jälgedes!

Olgu ta, see mälestusmärk, meile kõigile meeletuletuseks, et — kuigi Sa, meister, lahkunud oled meie hulgast, — Sinu iluhelid meie keskel edasi elavad!

Tartu kõrgem muusikakool, tema ülesanded ning ülesehitus.

1. septembril s. a. avati Tartus likvideeritud konservatooriumi asemele kõrgem muusikakool. Kooli ülevalpidajaks on Muusikalise Hariduse ja Kultuuri Edendamise Selts. Seltsi ümber on koondunud Lõuna-Eesti heliloojad ja Tartu haritlased, seltskonnategelased ning muusikaharrastajad. Seltsi juhatajaks on neiu Miina Hermann.

Muusikalise hariduse ja kultuuri edendamise seltsi poolt asutatud Tartu kõrgem muusikakool on oma laadi poolest helikunsti üldhariduslik, kutse ja kunsti kõrgem erikool. Tema eesmärgiks on anda süstemaatilist muusikalist üldharidust, ettevalmistada kutsemuusikuid ja instrumendi eraõpetajaid ning panna alus kunstniku ja muusikapedagoogi kutsele suundujate haridusele.

Tartu kõrgema muusikakooli õppekavad on oma ulatuse poolest konservatooriumi kavadest ühe astme võrra vähemad. Puuduva astme esitab täiendusklass, mis on vabatahtlik.

Kool jaguneb eriõppeainete järgi kompositsiooni, klaveri, orel, viiuli, cello, laulu, klarneti ja trompeti osakondadeks. Klarneti osakonnas käsitatakse ka teisi puupuhkpille ja trompeti osakonnas muid vaskpille. Osakonnad jagunevad ettevalmistamisklassiks, algkursuseks, keskkursuseks, kõrgemaks kursuseks ja täiendusklassiks. Klassid ja kursused osastuvad astmeteks. Kompositsiooni, klaveri ja viiuli osakondades on 11 astet, cello osakonnas 10, orel osakonnas 7—9 ja laulu, klarneti ning trompeti osakondades 6 astet. Ühe astme õppeainete läbitöötamine kestab harilikult üks aasta.

Õppeplaanid on kõigi osakondade ja harude ettevalmistamisklassides ja alg- ning keskkursustes ühesugused: eriinstrumendi kõrval õpitakse üldist muusika teooriat, solfeggiot, muusikadiktaati, akustikat ja harmooniat. Osakondade kõrgem kursus jaguneb üldhariduslikuks, kutsemuusikute, pedagoogiliseks ja solistharudeks. Vastavalt harude ülesannetele on ka nende õppeplaanid erisugused.

Üldharidusliku haru ülesandeks on anda süstemaatilist muusikalist üldharidust. Selles harus käsitatakse eriinstrumenti ja koosmängu kõrval teoreetilistest ainetest harmooniat, vormiõpetust, instrumenteerimisõpetust, muusikaajalugu ja esteetikat. Kutsemuusikute haru valmistab ette orkestrante, väikeste ansaamblite mängijaid, organiste jne. Pearõhk langeb kutsemuusikute harus eriinstrumenti tehnilise valdamise ja koosmängu peale; teoreetilisi aineid ei õpita. Pedagoogiline osakond annab pedagoogilise, ja meetodilise ettevalmistuse klaveri, viiuli ja laulueraõpetajatele. Eriinstrumenti, harmoonia, vormiõpetuse, instrumenteerimisõpetuse, muusikaajaloo, esteetika ja koosmängu kõrval käsitatakse selles harus veel muusikakasvatust ja eriinstrumenti õpetamise meetodikat ja praktikat. Solist-osakond paneb aluse kunstniku kutsele suundujate haridusele. Eeltähendatud teoreetiliste ainete ja koosmängu kõrval etendab solistharus peaosas õpilaste tehniliste ja muusikaliste võimete arendamine ning repertuaari omandamine.

Üldhariduslikku, kutsemuusikute, pedagoogilise ja solistharudesse võetakse vastu peale keskkursuse lõpetamist. Vastuvõtmine üldhariduslikku haru toimub repertuaareksami põhjal, kutsemuusikute haru tehnilise ja koosmängu eksami, pedagoogilise haru tehnilise ja repertuaareksami ning solistharu tehnilise ja laiendatud repertuaareksami põhjal.

Tartu kõrgemas muusikakoolis võib õppida iga eri- ja teoreetilist ainet üksikult. Sel juhusel arvatakse õppijad vabakuulajateks.

Eksami õiendamisega kõrgema kursuse eest tunnistatakse õpilane kooli lõpetanuks. Õpilased, kes on lõpetanud solist- või pedagoogilise haru täie kursuse ja kellel on keskkooli haridus, saavad vastava atestaadi.

Üldharidusliku ja kutsemuusikute haru ning solistharu lõpetajad, kellel on vähemalt 6-klassilise algkooli haridus, saavad sellekohase lõputunnistuse. Vabakuulajatele antakse tunnistus ainult õiendatud eksamite kohta.

Tartu kõrgema muusikakooli lõpetajad võivad veel täiendada oma muusikalist haridust kooli täiendusklassis. Siin korraldatakse muusikateooriat, töötatakse läbi eriinstrumenti ja teoreetiliste ainete kavad konservatooriumi õppekavade ulatuses, ja valmistatakse ette konservatooriumi lõpueksamile.

Tartu kõrgema muusikakooli on kutsunud õpetama kompositsiooni helilooja H. Eller; klaverit prl. A. Hippus, hra V. Jacobsen, pr. A. Brosse ja prl. L. Brosse; viiulit hra K. Peenemaa; cellot hra P. Berkovitz; laulu prl. A. Mahotina ja hra L. Neuman; klarnetti ja teisi puupuhkpille hra A. Ojasson; trompeti ja teisi vaskpille hra J. Niksman; üldklaverit õpetavad prl. J. Vershvorsky ja pr. I. Adamson; üldist muusikateooria ja solfeggiot hra E. Kärt; harmooniat, vormiõpetust ja instrumenteerimisõpetust hra H. Eller; akustikat, muusikaajalugu ja esteetikat hra H. Laksberg. Kooli koori juhatab prl. M. Hermann, orkestrit hra H. Andreae ja kammeransambleid hra H. Eller. Kooli direktoriks on valitud hra H. Laksberg.

„Vanemuise“ suvemuusika juubelikontsertidest.

Tartu on suveorkestri sümfooniliste kontsertide näol teiste kodumaa linnade seas endale esikoha võitnud. Juba 20 aastat on „Vanemuise“ aias kõlanud sümfoonia orkestri helid. Nende kontsertide läbi pandi meie sümfoonilise muusika kultuuri levinemisele kindel alus. Tartule järgnesid teised linnad, kus ajutiselt aiakontserte korraldatud, mõnes kohas vast üsna väheste jõududega — kuid Tartus on see kestnud järjekindlalt.

Orkester asutati 1908. aastal. 21-liikmeline muusikakoor paisus aastate jooksul suureks sümfoonia orkestriks. Suurimaks tõukajaks oli kindlasti 1920. aasta suvi, mil orkestris oli 55 mängijat — ning väga head jõud.

Esimesel hooajal anti kontserte kolm korda nädalas, viimastel suvehooaegadel on aga kontserte iga päev peetud, milledest väärivad erilist tähelepanu neljapäevased puht-sümfoonilised kontserdid.

Kontsertide repertuaar on koosnenud vanade klassikerite teostest alates kuni moodsaimate komponistide helitöödeni.

Alalisteks orkestri juhtideks on 20 hooaja viivul olnud S. Lindpere, J. Aavik ja J. Simm, kuna külalistena lühemat aega on juhatanud rida kodu- ja välismaa dirigente. Huvitav on märkida, et pärastised alalised juhid J. Aavik ja J. Simm alguses, Lindpere ajal, orkestri mängijad olid: J. Aavik trombal ning J. Simm violoncellol.

15 suve on aiakontsertide korraldamine lasunud „Vanemuise“ seltsil, kuna 5 aastat „Vanemuise“ toetusel kontserte korraldasid 1910. ja 1911. Tartu mängijate kollektiiv, 1925. a. Tartu konservatoorium ja 1926. ning 1927. a. Tartu orkestrantide ühing.

27. ja 28. augustil peeti „Vanemuise“ aias aiakontsertide juubelikontserte. Juhatama oli kutsutud kõik kolm alalist juhatajat. Publikut oli mõlemil kontserdil palju. Orkestri ning publiku poolt võeti juhid suurte auavaldustega vastu. S. Lindperele, kui kõige esimesele juhile, pandi veel eriline auavaldus toime. Tema poole pööras kõnega A. Simm ning andis talle orkestrantide poolt väikese kingituse üle. Ettekanded võeti publiku poolt suure soojusega vastu ning orkestrile ja tema juhtidele jagati ohtralt kiitust. Mõlemil kontserdil oli kaastegev ka „Vanemuise“ meeskoor, ning pühapäevasel kontserdil esines päevakohase kõnega Ants Simm.

Tartu on aiakontsertidega pannud tüseda alussamba meie muusikakultuurile üldse. Seda tunnustavad ja hindavad kõik, kellele meie muusika arenemine ja saatus südame ligidal, kellele see üheks olulisemaks rahvuslise kultuuri püsimise küsimuseks.

Elagu Tartu! Ning jäägu ta alati meile armastatud suvimuusika linnaks!

L—k.

Suviste laulupäevade ülevaade.

Tänavune suvi oli jällegi laulupäevade poolest üks rikkamaid. Pea iga pühapäeval peeti ühes ehk teises kodumaa nurgas kohalikke laulupäevi. Laulupäevade kavas võis tähelepanna teatavat kordamist, sest peaaegu iga eeskava oli seatud kokku eeloleva üldlaulupeo kergematest lauludest, mille juurde lisati veel K. A. Hermani „Isamaa mälestus“ või muud sarnast. Mõnel üksikul suuremal laulupäeval oli kavades ka mõned raskemad laulupeo laulud. Suuremaid laulupäevi peeti jaanipäeval Keilas, 10. juulil Võrus ning Tapal. Kahest esimesest laulupäevast oli juttu juba meie lehe eelmises numbris, kuna viimase kohta kirjutatakse järgmist:

Tapal I laulupäevast.

Tapal linna I laulupäev peeti 10. juulil, Tapal linna esimesel aastapäeval. Sel puhul korraldati linna tutvustamispäev, kuhu oli palutud valitsuse esitajaid ja ajakirjanikke. Laulupäev peeti „Olümpia“ väljal, ilusas kuusemetsas. Üldkoorist võtsid osa kõik ümbruskonna koo-

rid umbes 300 lauljaga ja pasunakoorid. Laulupäeva külastasid Tallinnast Rahvaülikooli segakoor ja „Edu“ pasunakoor. Üldkoori juhatas helilooja T. Vettik Tallinnast, pasunakoore F. Tammar Tapalt.

Üldkoori kava koosnes 12 laulust, neist 10 üldlaulupeo kavast ja väljaspoolt Beethoveni „Kõik taevad laulvad“ ja M. Hermanni „Ma tõstan silmad“. Üldlaulupeokavast valitud laulude hulgas oli J. Aaviku „On ilus Eestis elada“ ja „Kuidas sõitu sõidetakse“, J. Zeigeri „Kui lähed sõtta sõdimaie“, E. Võrgu „Ma lille sideme võtaks“, R. Tobiase „Varas“, E. Aava „Laulik“ ja rida kergemaid. See võrdlemisi raske kava sooritati kaunis hästi üldjuhi T. Vettiku osaval ning kaasa-kiskival juhatusel. Ka pasunakoorid mängisid hästi, kuid nende kava oleks võinud olla eestipärasem. Viiest palast oli eesti autoritest vaid kaks, nimelt — Türrpu-Knude „Kodutalust lahkumine“ ja Miina Hermann — R. Kulli „Tuljak“. Ettekanded võitsid publiku poolehoidu ja nii mõnigi pala tuli kordamisele. Üksikkoorina esines Tallinna Rahvaülikooli segakoor oma juhi T. Vettikuga eesotsas ning pakkus publikule ja kohalistele kooridele tänuliku ning nauditava vahepala. Koor sai suurte ovatsioonide osaliseks. Eeskava lõppenud, kingiti üldjuhtidele lilli ning hüpatati neid kätel. Üldkoor kutsus juhataja puldile peale üldjuhtide ka kõikide üksikooride juhid ja avaldas neile tänu tehtud suure töö eest. Üldkoorile vastas Lehtse koorijuht A. Roosvald. Üldine meeleolu oli hea. Selle järele hakkas lauluväli tühjenema. Varem lahkunud publikule järgnesid laulukoorid ja orkestrid lippudega, viimasena Rahvaülikooli koor lauluga. Ka aineliselt õnnestus laulupäev ilusa ilma tõttu hästi: publikut oli üle 3000 inimese. Tapa võis rahule jääda oma I laulupäevaga. Selle eest on tapalased tänu võlgu laulupäeva mõtte algatajale, selle tulisele poolehoidjale, õhutajale ning tegelikule korraldajale linnavalitsuse liikmele hra Ruusele.

Z.

Laiuse laulupäev.

Laiuse laulupäev, mis peeti 10. juulil, algas kontsertjumalateenistusega Laiuse kirikus, kus jutlustasid prof. J. Kõpp ja pastor A. Kuusik (Tormast). Kontsert-osa täitis Tartu akadeemiline meeskoor hra L. Neumanni juhatusel ning pr. P. Neumann-Puusepp solistina.

Peo rongikäik käis varem surnuaial vabadussõjas langenute hauasamba juures, kus peeti sellekohaseid kõnesid. Seal mindi laulupeo platsile tuletõrje ühingu aeda.

Üldkooris laulsid ümbruskonna laulukoorid umbes 300 lauljaga. Juhatas L. Neumann.

Peokõne pidas prof. Kõpp teemile: „Küll armas on elu siin põhjataeva all“. Kõnele järgnes üldkoorilt Helisalu „Kodumaa laul“. Kontserdil esines üksikult ka akadeemiline meeskoor. Koor leidis kuulajate poolt sooja vastuvõtu, ja nii aitas ta laulupäeva heale kordaminekule tuntavalt kaasa ning rikastas seda sisuliselt.

P.

Hargla I laulupäev.

Pühapäeval, 3. juulil peeti Harglas õpetajate ühingu korraldusel laulupäev. Laulupäevast võtsid osa Hargla ja naaberkihelkondade koorid 175 lauljaga ning Hargla ning Mõniste orkestrid. Vihm, mis sadas terve laupäeva öö ning ka pühapäeval, sundis paljuid koju jääma. Kuid ka neid oli palju kes olid ilmunud.

Vihmase ilma tõttu peeti laulupäeva Hargla rahvamajas, kuhu kaudelt üle 1000 kuulaja kokku tulnud. Üldkoore juhatas hra Fr. Kle-

ment Valgast, kuna teine üldjuht hra Tuvike Helmest ilmumata oli jäänud. Laulud olid hästi õpitud ning kõlasid hästi. Harglalased pole küll kunagi varem nii hästi laulunud. Koor jälgis hästi oma juhi taktikeppi. Laul oli elav. Ta tuli südamest ning sütitas südameid. Ettekanded võeti suure kiiduavaldustega vastu. Lõpus annetati juhile hra Klementile lilli ning lasti mitmekordsest elada.

Laulupäeva ajal korraldati rahvamaja heaks näitemüük. Õhtul oli samal pidu. Kanti ette H. Raudsepa „Kikerpilli linnapead“.

—K.—

Suure-Jaani laulupäev.

Pühapäeva õhtul augustikuu 21. päeval peeti Lembitu muistse asupaiga läheduses Suures-Jaanis laulupäeva, mida juhatasid H. Kapp ja J. Vaks.

Peol esines õpetatud Eesti Seltsi esimees õp. Vestrén-Doll huvitava kõnega Lembitust, kes võitles Sakalamaa vabaduse eest 1211. aastal ning oli Sakala vanemaks.

Õhtul oli seltsimaja saalis solistide kontsert, kus esinesid prld Ella Lillak (sopraan), A. Kõrb (klaver) ja hrad Juhan Kuuman (bariton), Julius Vaks (kornett) ja Kõstner (viul). Kontserdi algul esines juhtumisi kohalviibiv Rasmus Kangro-Pool lühikese kõnega päeva tähtsusest.

Rahvast oli rohkesti, ning sissetulek laulupäevast läheb Suure-Jaani vabadussõjalaste mälestussamba ümbruse kaunistamiseks.

A. V.

Laulupäev Uue-Saaluses.

21. augustil kõlas laul Uue-Saaluse puiestikus, mis ümbritsetud järvedest ning mägedest, ning kuhu vilgub ilus Kavastu järv oma kümnekonna saarekesega. Peost võtsid osa 6 laulukoori ning Nõnova Noorte Ühingu orkester. Laulukoore juhatasid hrad J. Saarniit ja D. Varik. Publikut oli ilmunud võrdlemisi rohkesti. Laulud kõlasid ilusas kohas kah ilusasti; ei võinud see ju teisiti ollagi. Eriti meeldisid publikule meeskoori laulud.

Õhtul peeti pidu uues seltsimajas, mis sama puiestiku põliste kaskede ning tugevate tammede vahel valgendab. Kavas olid segakoori laulud ning näidend „Meie naised“.

Piduliste tuju oli ülev, sest veel hilja öösel oli kuulda puiestikus lõbusat laulu.

Jõhvi laulu- ja muusikapäev.

Jõhvi kihelkonna langenud kangelaste mälestuskomitee korraldas 31. juulil Jõhvi alevi pargis laulu- ja muusikapäeva, millest võttis osa 12 segakoori ja 4 pasunakoori. Laulukoore juhatas kooliõpetaja hra Veevo Jõhvist. Üldkoor kandis ette „Veel kaitse kange Kalev, Kevad on, Priiuse hommikul, Vaenelaps, Kui lähed sõtta sõdimaaie“ ja rea teisi laule. Üldkooride asendiks oli endine härrastemaja veranda, kuna publiku paigaks suurepärane park.

Õhtul oli algkoolimaja terrassil dramastudio vabaõhuetendus. Kanti ette Rabindranath Tagore „Ohver“.

Haruldaset ilusa ilma tõttu õnnestus laulu- ja muusikapäev hästi.

A. K.

Peale ülalkirjeldatud laulupäevade peeti laulupäevi veel Äksis, Pärnus ning Allikul, mis elava osavõtuga möödusid, kuna Pilistvere laulupäev vihma tõttu pidamata jäi. Selle asemel esinesid ilmunud koorid õhtul seltsimajas mõne ühise lauluga.

31. juulil peetud Jüri II laulupäev äpardus aga hoopis, nii sisuliselt kui ka aineliselt. Miks küll jürilased, kes varem laulupidudel võistluslaulmistel ning mängimistel auhindu ning loorberipärgi saanud, usaldasid laulupäeva korralduse ning kooride üldjuhatuse sarnase nõrga ning täiesti oskamatu inimese kätte. Kooride üldjuht hra Lapmann ilmutas juhatuses põhjalikku asjatundmatust ning oskamatust — ja vaevalt möödus mõne laulu ettekanne äparduseta, sellepeale vaatamata, et suurem osa, (kui mitte kõik) lauljad olid Tallinnast. Isegi hääle andmine tegi hra Lapmannile suuri raskusi.

Kui seltsid tahavad laulupäeva korraldada, siis peab selleks koha peal põhjalikult ettevalmistatama. Jüris aga hangiti laulukoore Tallinnast. Feale selle ei peaks usaldama üldjuhatust vilumatuse kätte. See on suur patustamine meie ilusa laulu vastu. Ka publikut oli väga vähe.

Kroonika.

Kodumaa.

Lauljate Liidu Nõukogu liikmeks koopteeriti prof. A. Topman ning valiti Lauljate Liidu esimeheks.

Tallinna Meestelaulu Seltsi koorijuhi kohalt lahkus hra A. Krull. Uueks juhiks valiti prof. A. Topman. Esimene kontsert sellel hooajal kavatsetakse anda endise juhataja, kadunud K. Türrpu lauludest.

Estoonia Muusika Osakonna kooril on ettenähtud kontserreisid Riiga ja Helsingisse. Detsembrikuul pühitseb koor oma 15 aasta kestvust. Juhatab J. Aavik.

Tallinna Rahvaülikoolide Seltsi segakoor annab teiste Tallinna paremate kooride kaastegevusel kontserdi helilooja Mart Saare töödest tema 45 aasta sünnipäeva puhul. Juhiks on T. Vettik.

Tallinna Koolinoorsoo Muusika Ühingu segakoor korraldab põhjamaa muusika õhtu, norra helilooja Edv. Griegi 20 aasta surmapäeva mälestuseks. Kontserdil kantakse ette Griegi suurem töö „Olav Trygve poeg“ — segakoorile, soolohäältele, ühes klaveri ning oreliga. Juhiks on R. Päts.

Jaani kiriku koor hakkab õppima oratooriumi „Messias“. Juhiks on E. Võrk.

L.-s. „Ilo“ segakoor valmistab a capella kontserdi vastu oktoobri kuuks. Kavas Eesti, Läti ja Vene tööd.

Peale selle ettevalmistusel Bossi orat. „Salomoni ülemlaul“.

Kaarli lauluselts kavatses anda ühe vaimuliku kontserdi, kus tuleksid ettekandele Joh. Jürgensoni 12 vaimulikku laulu.

P. Ramul on lõpetanud muusika ajaloo, mida praegu meie keelde tõlgib Ed. Visnapuu.

A. Kapp on kogu suve töötanud oratooriumi „Hiioi“ loomisel. Oratooriumi lõpule viimine võtab veel aega.

J. Aavik on kirjutanud sümfoonia orkestrile süüdi rahvaviiside põhjal.

E. Aav on lõpetanud ooperi „Vikerlased“.

J. Jürgensonilt ilmub lähematel päevadel „12 vaimulikku laulu“. Kirjastab Kaarli Lauluselts:

T. Vettik'ult ilmub lähemal ajal uus kogu koorilaule.

Käesoleval suvel olid järgmised muusikaõpetajate ümberpaigutused: J. Zeiger Rakverest — Paidesse, Ed. Visnapuu Haapsalust — Võrru, J. Saar Paidest — Viljandisse ning K. Grünvald Võrust — Kuresaarde.

Helilooja A. Läte kavatseb sügisel Lindevierasse ning Nizzasse tervist parandama sõita.

Laulu-mängu seltside juubelid.

Pühapäeval, 14. aug. pühitses Võnnu laulu-mängu selts „Lööke“ oma 25 a. tegevuse juubelit.

Samal päeval pühitses Päidla Laulu ja Mängu Selts oma 25 a. tegevuse juubelit. Päeva kavas oli aktus, pidusöök ning õhtul kontsert. Kontserdil esines seltsi segakoor ning meeskoor hra G. Saare juhatusel, kandes ette E. Aava „Laulik“, M. Saare „Põhja vaim“, E. Võrgu „Ma lille sideme võtaks“, J. Simmi „Eelkevad“ (segakoor, meeskoor, soolo, klaver) Kappeli „Reisija rõõm“, Tobiase „Oh jäta kõik kaebed“ ning Läte „Ilus isamaa“.

Solistidena esinesid hrad M. Pehka (klaver), J. Arike ja G. Saar.

Toilalased pühitsesid 21. aug. oma laulu- ja muusikakooride 60-aastast juubelit laulupäevaga. Laulupäeva kohaks oli valitud Oro kallas. Üldkoore, mille moodustasid ümberkaused laulukoorid, juhataksid hrad Kalju Otto, Ants Kalle ning Peeter Veevo.

Pärast üldkooride kontserti oli samal rannal vabaõhu etendus — R. Tagore „Ohver“, ning lõpuks pritsimajas segaeeskavaga pidu, kus hea eduga esines juubilar-orkester.)

Muusikaleht soovib, et juubilaride tegelaste armastus meie ilusa laulu vastu ei haihtuks, vaid süveneks, süveneks! Õnne edasi!

Haridusministeeriumi

laulu ja muusika suvekursused (Tallinnas 25. VII—19. VIII) kooliõpetajatele ja koorijuhtidele lõppesid ilusa ja kauni koosviibimisega Tallinna seminari ruumes.

Kursuste juhataja Viktor Krull andis lühikese ülevaate kursuste tegevusest, mille järele otsustades kursuselased kui ka lektorid intensiivselt ja hoolega on tööd teinud meie muusika ja laulu üldtasapinna tõstmiseks.

Igas teoreetilises aines on üldjoontes läbivõetud konservatooriumi aastane õpekava — muusika teooria algastmeist kuni orkestreerimiseni töötades neljas rühmas.

Koorilaul on täielikult seisnud IX üldlaulupeo tähe all, sest kursuslastest moodustatud koor on läbitöötanud kõik need laulud prof. Topmani kui ka kursuslaste endi juhatusel. Silmaspidades, et kooliõpetajate enamus koorijuhid — kellel raskeks ülesandeks kohtade peal ettevalmistada koorisid „suureks päevaks“ üldjuhi tulekuks — olid palutud laulupeo juhid andma direktiive ja näpunäiteid IX laulupeo laulude tõlgitsemise mõttes, kuidas seda soovivad üldjuhid. Seda kasutasid siis ka lahkelt hrad Aavik ja Kasemets, kes mõned head tunnid töötasid kursuslastega.

Kuna koorilaulupartituuri mäng paljudele raskusi teeb — jäeti kursuste õpekavast välja klaveritehniline oskus. — Selle asemel võeti tunnid koori partituuri mängu selgitamiseks ja harjutamiseks.

Hääleseadmisel on selgitatud seatud häälepõhimõtteid, kooridirektsiooni ja hingamist. Üksikutega soololaulu sihis, kuid üldiselt arves-

tatud nende nõrkade külgedega, mis kooliõpetajail ilmsiks tulevad lastelaulu meetodika tundides. Et viimased ära jäid, tuleb kahetsusega konstateerida, kuid see sündis lastelaulu meetodika lektori haigeksjäämise pärast.

Viiuli oskustunnid on mõeldud selleks, et lühikese aja jooksul anda näpunäiteid nii algajaile kui ka edasijõudnuile. Üksikud esinesid lõpupeol sooloonumbritega — enamus kasutas aga oma oskust orkestrimängus, kus saime kuulda ka kursuslaste oma orkestreeritud koorilaule, üldlaulupeo eeskavast.

Demonstratsiooni mõttes oli võimaldatud kuulda kursuslasil laulu: nii esines kursuslastele meie teeneterikas juht hra Vettik oma Rahvaülikooli kooriga; praegusaja Soome tunnustatuim laulja Sonja Schaar on ettekannud soome ja rootsi laule; pr. Hella Clanman — meie parim sopran ja kursuste lektor laulnud itaalia ooperaariaid ja eesti laule. Lauludega on esinend pr. Hilden — meie konservatooriumi äsja lõpetand noor kunstnik ja mitmel puhkudel Viktor Krull. Oreilmängu tundmaõppimiseks on käidud Jaani kirikus, kus mitmesuguste paladega on esinend meie anderikaim noor Lydia Terkman ja Toomkirikus, kus valitud muusikat pakkus prof. August Topman.

Kursuslased on ühiselt käinud Peeter Süda mälestussamba avamisel ja olles igati huvitatud ka teatritehnilisest sisseseadest, on kasutatud Estonia teatri lahket vastutulekut ja käidud ühiselt lavatehnilist seadet vaatamas. Lahkeid ja väga sõbralikke juhatusi andis sel puhul kohapeal hra Ants Lauter. Samal õhtul kui enne lõunat käidi teatri „reaalsust“ vaatamas, oli kursuslastele võimaldatud odavahinnaliselt pääseda oop. „Trubaduuri“ ettekandele, mida kursuslased kõik kasutasid.

Nii siis — on tehtud muusikahariduslist tööd innuga ja ühtlasi hoolitsetud ka kunstiväärtuslike vahelduse eest.

Kõigest sellest saime väikese, kuid ilusa pildi kursuste lõpupeol, kus „ametlikus“ osas laulis kursuslaste segakoor, solistid ja ühendatud segakoor keelpillide orkestriga nooremate kursuslaste juhatusel; viiulisoolod ja soololaulud kaunistasid ka ühist teelauda, kus peeti vaimurikaid kõnesid hrade ministri abi Mikkelisaare, dir. Olliku, dir. Kuksi, Dr. Nuthi, helilooja Aaviku ja m. t. poolt. Siin ülistasid lektorid kursuslaste püüdmiisi — siin austati heliloojaid, kes osavõtsid sellest olengust — siin tänati vaimustusega lektorite tööd ja armastust meie rahvakunstile.

Laul tekitab vaimustust ja vaimustus kisub kaasa.

—u—

Väljamaa.

Berliin avab oma kontsertide hooaja käesoleval kuul. Philharmoniliste kontsertide juhataja Wilhelm Furtwängler on omale sel aastal kaastegelasteks järgmisi soliste kutsunud: viiulimängijaid Bronislav Hubermann, Adolf Busch ja Ungari kuulus viiulikonstnik Vecsey; lauljatest esineb Sigrid Onegin ja pianistidest peale Furtwängleri enese Valter Giesecking.

Bruno Valter juhatab philharmoonia orkestriga 6 kontserti, tuues omale solistiks terve rea kuulsaid lauljaid, nagu koloratuursopran Maria Ivogein, mezzosopranid Lula Mysz-Gmeiner ja Sigrid Onegin, tenor Karl Erb ja bass Aleksander Kipnis. Pianistidest esinevad Artur Schnabel ja noor kuulsus Horowitz.

Prof. F. M. Gatz juhat. 6. philharmonia kontserti Viini muusikutest, alates olevikuni, selle hulgas Beethoveni IX sümf., Mahleri II sümf., Bruckneri VI ja IX sümfooniast.

Solistidest esinevad oma kontsertega rauk nooremehe häälega 70 aastane Mathia Battistini philharmonias 26. septembril ja Beethoveni stipendiumi kontsertide seerias uuesti 1. oktoobril philharmonia saalis. Teine kuulus Itaalia bariton Titta Ruffo, kes Battistinist üle 20 aasta noorem, kuid keda asjatundlik arvustus vana meistri kõrval juba „vanema“ häälega tunnustanud, annab oma kontserdi filharmonias 15. septembril.

Veel toob käesolev ja oktoobrikuu Berliinis Mexiko rahvusorkestri kontserte, Doni kasakate koorilaulu ja terve rea teisi kontserte, nii et Berliini muusikaelu peale suve puhkeaja uue värskusega voolab ja nagu varemgi muusikaharrastajale kui ka muusikaõppijale palju huvitavat ja väärtuslikku pakub.

Viin alustab oma hooaja tema vaesete aegade peale vaatamata ikkagi oma 15 teatriga, philharmonia kontsertidega ja suure arvu solistide ja lauluorganisatsioonide kontsertidega. Küllastavatest kunstnikkest on tal suur osa ühiseid Berliiniga. Philharmonia kontserte juhatab sel aastal peale Veingartneri lahkumist Viinist Wilhelm Furtwängler, kes seda oma tööd Viini ooperi esimese juhataja Franz Schalk'iga jagab. Ooper alustas oma hooaja esimesel septembril ja toob sel aastal jällegi rea uusi töid esietendustena kuuldavale.

Mida pakub Wiin muusika poolest.

Suurem osa meie muusikakunstnike on oma hariduse vanal Vene-maal saanud, esimeses reas Peterburis, vähem osa Moskvast. Vene konservatooriumid on meile annud tubeleid komponiste ja ka instrumentaliste, nende hulgas esimeses reas organiste ja pianiste. Ainult vähesed meie muusikameestest on oma hariduse läänes saanud, siis juba Saksamaal, kas Berliinis, Dresdenis või Leipzgis. Lõunasse on mindud laulu õppima enamasti Milanosse, aga ka Rooma.

Viini on meil senimi vähe kasutatud, välja arvatud mõned üksikud juhtumised.

Ei kahtle sugugi, et nii mõnigi andeline muusikajünger ka kodumaal hea aluse oma muusikaõppimises võib saada. Kuid ometi ei saa meie muusikat õppiv noorsugu selles muusika õhkkonnas kasvada ja areneda, nagu seda suured muusika metropoolid pakuvad. Välismaa tublimeid kunstnikke kuulame meie oma kodus kahjuks liiga harva. Arvan, võiksime rahul olla, kui meie muusikakoolid ehk eraõpetajad oma kasvandikkudele niivõrd soliid hariduse suudavad anda, et noor kunstnik aastase viibimise järel mõne suure muusika metropoolis oma haridust täiendada võiks. Ma ei ütle meelega „lõpetada“. Kunstis ei ole lõppu. Ei ole kahtlust, et näiteks Berliin kõigil aladel palju suudab pakkuda. Pariisi ma kahjuks lähemalt ei tunne, kuid lühikeajalisi sealviibimisi kui ka jälgitud literatuurjärele otsustades, võiks ta meile palju pakkuda ja oleks vist isegi soovitav, et kui meie Vene ja Saksa haridusega muusikute perre mitmekesisid huvides edaspidi ka natuke romaani rahvaste mõju juuretuks. Kui seekord tahaksim tähelepanu juhtida Viinile, temast edaspidi veel üksikasjalisemalt kirjutades. Mitte üksi, et ta kuulsate klassikute tegevus- ja nende muusika kultiveerimise kohaks olnud, vaid ka muusika viimaste voolude esitajad on siin omale asukoha võtnud. Nii

siis komponistidele ja teoreetikutele õnnelik õppimiskoht. Dirigendid ei leia mitte üksi sellekohaseid õppimisvõimalusi, vaid maailma kõige tublimad ja kuulsamad dirigendid juhatavad siin järjekorralisi kontserte. Pianistidest on suured pädagogid omale Viini asukohaks valinud ja sümfooni-liste kontsertide solistid kui ka üksikud klaveriõhtud pakuvad palju head eeskujut. Kuigi mitte protestantiline maa, siis juba üksi Stefani kiriku majesteetlikul oreil antud järjekorralised kontserdid tunnistavad, mis osa siin oreil kontsertel on. Ja lauljatele? Siin tundub nagu õnnelik segu lähedase Itaalia kõla instinktist ja sakslase intellektist ja stiilist laulus. Siin peab õpilasel kõrv välja arenema, mis ära tunneb, mis tõesti hea ja mis halb laul. Meie oludes on see pea täiesti võimata, kuuldes nii palju tehniliselt halba ja puudulikku laulu. Venemaa on siin meil ühekülgseks eeskujuks olnud, pakkudes palju rikkalikku loodusmaterjali häältes ja harva head kooli. Õppida võib aga ainult kooli, ei jälgi teise materjali omandada. Õige sarnane on lugu Itaaliaga, nagu sellest juba varem olen kirjutanud. Philharmoonilised kontserdid, hea ooper, sagedad oratoriumi ettekanded, kirikumuusika, kammermuusika, kooriettekanded, kontserteerivad kunstnikud pakuvad siin nii palju, et see kõige õnnelikum atmosfäär on muusikaõppijale, mille kõrval näiteks Itaalia muusikelu liiga ühekülgne on. — Kui veel arvesse võtta, et Viinis elu odavam, kui näit. Berliinis, siis peaks see linn tulevikus meie muusikaringkondis rohkem tähelepanu ära teenima, kui see senini olnud.

Viinis, 17. septembril 1927.

L. Neumann.

IX üldlaulupeost osavõtjad laulukoorid.

A. Segakoorid:

286) Palamulia Noorte Üh. sgk. 20 lauljaga, Harjumaalt; juh. põllup. J. Leitorf. 287) Kurtna Laulu-Mängu s. sgk. 15 lauljaga, Virumaalt; juh. õpet. V. Kalmirto. 288) Tarvastu Kooli ja Hariduse S. sgk. 34 lauljaga, Viljandimaalt; juh. õpet. D. Birkenthal. 289) Ü.N.E.Ü. Saadjärve osak. sgk. 20 laulj., Tartumaalt; juh. õpet. A. Muska. 290) Uue-Võidu sgk. 36 lauljaga, Viljandimaalt; juh. õpet. J. Kalam. 291) Kähri sgk. 24 lauljaga, Võrumaalt; juh. õpet. A. Urgart. 292) Jõgeva Haridusseltsi sgk. 35 lauljaga, Tartumaalt; juh. õpet. R. Stahlberg. 293) Voldi-Ovanurme sgk. 40 lauljaga, Tartumaalt; juh. E. Vastrik — muusikakooli õpilane ja õpet. A. Pääsuke. 294) Auvere Muusika-Kirjanduse S. sgk. 42 lauljaga, Virumaalt; juh. raudteelane E. Veldbach. 295) Nõmme Kodanikkude Ühingu sgk. 32 lauljaga, Harjumaalt; juh. Tallinna konservat. õpilane H. Truus. 296) Avinurme Tuletõrje S. sgk. 25 lauljaga, Tartumaalt; juh. õpet. O. Kask. 297) Antsla Tuletõrje Ühingu sgk. 20 lauljaga, Võrumaalt; juh. õpet. K. Usstav. 298) Ü. E. N. Ü. Voka osak. sgk. 36 lauljaga, Virumaalt; juh. õpet. A. Sofrei. 299) Vigala Muusika Seltsi sgk. 17 lauljaga, Läänemaalt; juh. õpet. J. Rökk. 300) Ü. E. N. Ü. Hõimla osak. sgk. 58 lauljaga, Tallinnast; juh. „Estonia“ teatri koorijuht V. Neerep. 301) Jändja Haridusseltsi sgk. 16 lauljaga, Järvamaalt; juh. õpet. A. Haas. 302) Suure-Jaani Haridusseltsi sgk. 53 lauljaga, Viljandimaalt; juh. organist H. Kapp. 303) Kõo-Venevere Rahvaraamatukogu S. sgk. 21 lauljaga, Viljandimaalt; juh. õpet. M. Kukk. 304) Tartu Maarja kiriku sgk. 45 lauljaga, Tartust; juh. organist A. Karafin. 305) Eesti Evang. Naisseltsi nk. 20 lauljaga, Tallinnast; juh. konservat. õpilane H. Spulge. 306) Noorte Näite ja Muusika S. „Linda“ sgk. 25 lauljaga, Tallinnast; juh. ärioman. O. Adamson. 307) Arula Noorte Ühingu „Laine“ sgk. 27 lauljaga, Tartumaalt; juh. õpet. L. Kann. 308) Tammistu Rahvaraamatukogu S. sgk. 10 lauljaga,

Tartumaalt; juh. õpet. J. Reisenbuk. 309) Kadrina kiriku sgk. 28 lauljaga, Virumaalt; juh. köster A. Siiak. 310) Aesoo sgk. 20 lauljaga, Pärnumaalt; juh. õpet. H. Kapp. 311) Eidapere klaasiv. Rahvaraamatukogu S. sgk. 17 lauljaga, Pärnumaalt; juh. klaasi praaker H. Klemmer. 312) Kabala „Kurla“ sgk. 32 lauljaga, Viljandimaalt; juh. õpet. V. Kees. 313) Rõngu Selts „Ühenduse“ sgk. 38 lauljaga, Tartumaalt; juh. õpet. H. Leidur. 314) Laekannu Rahvaraamatukogu S. „Valguse“ sgk. 20 lauljaga, Tartumaalt; juh. õpet. A. Mann. 315) Viru-Nigula kiriku sgk. 20 lauljaga, Virumaalt; juh. köster J. Truverk. 316) Kanepi Lauu Seltsi sgk. 40 lauljaga, Võrumaalt; juh. põllup. A. Kripson. 317) Udriku Muusika S. sgk. 29 lauljaga, Virumaalt; juh. põllup. J. Raadu. 318) Vaabina Rahvaraamatukogu S. sgk. 34 lauljaga, Võrumaalt; juh. õpet. J. Rööp ja üliõpil. E. Ottan. 319) Ü. E. N. Ü. Kiltsi osak. sgk. 40 lauljaga, Virumaalt; juh. õpet. J. Pilden. 320) Roela Rahvaraamatukogu S. sgk. 28 lauljaga, Tartumaalt; juh. õpet. K. Abroi. 321) Tallinna Rahvaulikoolide S. sgk. 94 lauljaga, Tallinnast; juh. muusikamees T. Vettik. 322) Pärnu Karskusseltsi „Valguse“ sgk. 40 lauljaga, Pärnumaalt; juh. õpet. H. Ilves. 323) Rakvere ev. lut. usu kir. sgk. 45 laulj., Virumaalt; juh. köster F. Siiak. 324) Tartu Eesti Noorsoo S. sgk. 35 laulj., Tartumaalt; juh. trükitööl. A. Allik. 325) Muhu Haridusseltsi „Tulevik“ sgk. 23 lauljaga, Muhust; juh. õpet. A. Paas. 326) Haimre Noorerahva Ühingu sgk. 30 lauljaga, Läänemaal; juh. põllup. J. Tiits. 327) Lauluselts „Ilo“ sgk. 113 lauljaga, Tallinnast; juh. muusikaõpet. D. Orgussaar. 328) Nõuni Rahvaraamatukogu S. sgk. 27 lauljaga, Tartumaalt; juh. õpet. A. Rööm. 329) Varangu sgk. 25 lauljaga, Virumaalt; juh. õpet. J. Jürgenson. 330) Lagedi Lauu ja Muusika Seltsi sgk. 25 lauljaga, Harjumaalt; juh. õpet. J. Kivikas. 331) Vastse-Otepää Rahvaraamatukogu S. sgk. 22 lauljaga, Tartumaalt; juh. õpet. E. Luksep. 332) Kodu segakoor 15 lauljaga, Järvamaalt; juh. aednik J. Freimann. 333) Kabala Muusika-Kirjanduse S. sgk. 30 lauljaga, Virumaalt; juh. õpet. J. Leetsmann. 334) Hummuli Rahvaraamatukogu S. sgk. 25 lauljaga, Valgamaalt; juh. õpet. H. Kõomägi. 335) Sauga Lauu-Mängu S. sgk. 16 lauljaga, Pärnumaalt; juh. õpet. H. Hiibus. 336) „Vanemuise“ muusika osak. sgk. 71 lauljaga, Tartust; juh. muusika juht J. Simm. 337) Läänemaa Õpetajate seminari sgk. 40 lauljaga, Haapsalust; juh. helilooja C. Kreek. 338) Vohnja segakoor 50 lauljaga, Virumaalt; juh. õppur H. Narva. 339) Haapsalu Lauu ja Muusika S. „Heli“ sgk. 56 lauljaga, Haapsalust; juh. helilooja C. Kreek ja õpet. G. Möll. 340) Sikeldi-Kuusiku Noorte Ü. sgk. 32 lauljaga, Harjumaalt; juh. õpet. J. Rebassov. 341) Puiatu Haridusseltsi sgk. 20 lauljaga, Viljandimaalt; juh. õpet. T. Raudsepp. 342) Tartu Trükitööl. Kutseühisuse sgk. 32 lauljaga, Tartust; juh. trükitööl. A. Allik. 343) Reigi segakoor 36 lauljaga, Hiiumaalt; juh. õpet. V. Kvanström. 344) Nõo Lauluseltsi sgk. 36 lauljaga, Tartumaalt; juh. õpet. E. Tubin. 345) Akadeemiline nk. 42 lauljaga, Tartust; juh. üliõpilane R. Ritsing. 346) Ohtu Haridusseltsi sgk. 26 lauljaga, Harjumaalt; juh. õpet. J. Dunkel. 347) Oorgu-Kaavere Rahvaraamatukogu s. sgk. 22 lauljaga, Viljandimaalt; juh. õpet. J. Soo. 348) Sangaste mõisa sgk. 22 lauljaga, Valgamaalt; juh. õpet. M. Luksepp. 349) Tartu Peetri Lauluseltsi sgk. 65 lauljaga, Tartust; juh. õpet. A. Virkhaus. 350) Raadi Haridusseltsi sgk. 20 lauljaga, Tartumaalt; juh. õpet. J. Riismandel. 351) Põlva Lauu ja Mängu Selts „Põhjala“ sgk. 25 lauljaga, Võrumaalt; juh. õpet. O. Matthisson. 352) Saku Lauu ja Muusika S. sgk. 20 lauljaga, Harjumaalt; juh. õpet. J. Künnap. 353) Kehtna segakoor 25 lauljaga, Harjumaalt; juh. õpet. A. Saukas. 354) Leesi segakoor 32 lauljaga, Harjumaalt; juh. õpet. K. Alber. 355) Tapa segakoor 73 lauljaga, Järvamaalt; juh. õpetajad J. Kroon ja A. Pallon. 356) Prangli kooli segakoor 24 lauljaga, Tartumaalt; juh. õpet. J. Viller. 357) Viljandi „Koidu“ seltsi sgk. 82 lauljaga, Viljandist; juh. muusika- ja lauluõpet. M. Tigane. 358) Lääne-

Nigula kiriku sgk. 20 lauljaga, Läänemaal; juh. köster, õpet. A. Andrea. 359) Kodavere sgk. 20 lauljaga, Tartumaalt; juh. organist L. Altman.

360) Timo segakoor 35 lauljaga, Võrumaalt; juh. õpet. J. Teppo. 361) Ü. E. N. Ü. Tartu osak. sgk. 60 lauljaga Tartust; juh. orkestrant E. Kõvamägi. 362) Harku „Tasuja“ seltsi sgk. 32 lauljaga Harjum.; juh. põllutöö instr. E. Vörk. 363) Juuru Haridusseltsi sgk. 20 lauljaga Harjum.; juh. õpetaja Ed. Aus. 364) Salla laulusõprade sgk. 36 lauljaga Virum.; juh. põllup. J. Krikmann. 365) Tartu üliõpil. muusika sektsiooni sgk. 70 lauljaga Tartust; juh. organist A. Karafin. 366) Ü. E. N. Ü. Varesmetsa osak. sgk. 17 lauljaga, Virum.; juh. põllup. A. Rääst. 367) Talli segakoor 23 lauljaga, Pärnumaalt; juh. õpet. J. Tomingas. 368) Koigi as. Rahvaraamatuk. Seltsi sgk. 32 lauljaga, Järvamaalt; juh. õpetaja J. Laane. 369) Jõgeveste segakoor 35 lauljaga, Valgamaalt; juh. õpet. H. Alver. 370) Lööla Rahvaraamatukogu S. sgk. 25 lauljaga, Järvamaalt; juh. õpet. H. Kornit. 371) Röpina Haridusseltsi m-osak. sgk. 40 lauljaga, Võrum.; juh. õpet. A. Haagivang. 372) Röpina p.-m. Ühisgümnaasiumi sgk. 51 lauljaga, Võrum.; juh. õpet. J. Karheiding. 373) Taheva asunduse sgk. 36 lauljaga, Valgamaalt; juh. õpet. V. Aller. 374) Kuresaare Eesti Seltsi Vaivere haruseltsi sgk. 30 lauljaga, Saaremaal; juh. metsavaht G. Koppel. 375) Olustvere Raamatukogu Seltsi sgk. 42 lauljaga, Viljandimaalt; juh. õpet. J. Laur. 376) Palupera-Pritsu Vab. Tuletõrje S. sgk. 30 lauljaga, Tartum.; juh. põllum. instruktor V. Malkov. 377) Haiba-Varbola sgk. 41 lauljaga, Läänemaal; juh. õpet. H. Kannispaik. 378) Anija Kaitseliidu kompani sgk. 35 lauljaga, Harjumaalt; juh. käsitööline A. Mäetamm. 379) Nõmmise segakoor 24 lauljaga, Virumaalt; juh. õpet. J. Hannus. 380) Kokora v. Lavastvere Rahvaraamatuk. S. segak. 28 lauljaga, Tartumaalt; juh. õpet. V. Reinman. 381) Põltsamaa Ühisgümnaasiumi sgk. 108 lauljaga, Viljandimaalt; juh. õpet. K. Vervolt. 382) Tallinna Pühavaimu koguduse sgk. 40 lauljaga; juh. organist J. Diekvart. 383) Kohila Haridusseltsi sgk. 34 lauljaga, Harjumaalt; juh. õp. A. Ruut. 384) Elva Muusikaseltsi „Muusa“ sgk. 29 lauljaga, Tartumaalt; juh. õp. E. Oja.

Puhkpõllide orkestrid:

1) Toila Muusika Seltsi p. o. 22 mängijaga, Virumaalt; juh. põllup. A. Heint. 2) Voldi Tuletõrje S. p. o. 15 mängijaga, Tartumaalt; juh. põllup. A. Park. 3) Roela Raamatukogu Seltsi p. o. 14 mängijaga, Tartumaalt; juh. vallasekretär A. Rosenberg. 4) Türi aia-majandusgümnaasiumi p. o. Järvamaalt; juh. köster J. Veeber. 5) Muusikat endevad selts „Võru“ p. o. 22 mängijaga, Võrumaalt; juh. ametnik J. Kostabi. 6) Kabala Muusika-Kirjanduse seltsi p. o. 22 mängijaga, Virumaalt; juh. põllupidaja Joh. Veskus. 7) Tapa Noorsoo Kasvatuse seltsi p. o. 22 mängijaga, Järvamaalt; juh. muusika õpet. Fr. Tammar. 8) Harku kolonii p. o. 15 mängijaga, Harjumaalt; juh. muus. õpetaja F. Tammar. 9) Udriku Muusika Seltsi p. o. 21 mängijaga, Virumaalt; juh. põllup. J. Raadu. 10) Piirsalu Haridusseltsi p. o. 16 mängijaga, Läänemaal; juh. põllup. F. Kruusert. 11) Vara Lauu-Mängu S. p. o. 16 mängijaga, Tartumaalt; juh. põllup. A. Jõesaar. 12) Lügånuse Lauu-Muusika S. „Kalju“ p. o. 20 mängijaga, Virumaalt; juh. põllup. M. Nurk. 13) Kohtla Tuletõrje Seltsi p. o. 10 mängijaga, Virumaalt; juh. tiser A. Nurk. 14) Röpina p.-m. ühisgümnaasiumi p. o. 24 mängijaga, Võrumaalt; juh. õpet. J. Karheiding. 15) Jõgeva Vabatahtl. Tuletõrje S. p. o. 29 mängijaga, Tartumaalt; juh. päevapiltnik M. Lall.

Vastutav toimetaja: **Juhan Aavik**. — Väljaandja: **Eesti Lauljate Liit**.

Toimetuse kolleegium: **J. Aavik, L. Neumann ja T. Vettik**.

Toimetuse ja talituse aadress: **Tallinn, Rataskaevu 22**, Telefon 1—82.

A/S. „Ühiselu“ trükk, Tallinn, Pikk t. 42.